

АНТОАН ДЪО СЕНТ-ЕКЗЮПЕРИ ЮЖНА ПОЩА

Превод от френски: Константин Константинов, —

chitanka.info

ПЪРВА ЧАСТ

I

По радиото. 6:10. От Тулуза за летищата:
Пощенският Франция — Южна Америка отлита от Тулуза
5:45. Точка.

Чисто като вода небе къпеше звездите и ги разкриваше. Сетне настъпи нощта. Сахара се раздипляше — дюна след дюна — под луната. Над главите ни бе тая светлина като от лампа, която не открива предметите, но ги образува и подхранва с нежна материя всяко нещо. Под приглушените ни стъпки бе разкошният плътен пясък. И ние вървахме гологлави, освободени от тежестта на слънцето. Нощта — тоя дом...

Но как може да вярваме в нашия покой? Тропическите ветрове се плъзгаха безспир към юг. Те избърсваха брега с шум като от коприна. Не бяха европейските ветрове, които се въртят, отстъпват; те се бяха настанили върху нас като върху бърз влак в движение. Понякога нощем ни досягаха толкова плътни, че човек се облягаше на тях, обърнат на север, с чувството, че ще бъде отнесен и че ще мине срещу тях към някаква неясна цел. Какво бързане, каква тревога!

Слънцето се завърташе, докарваше деня. Маврите не бяха много враждебни. Някои, които се осмеляваха да стигнат до испанското укрепление, размахваха ръце и държаха пушките си като играчки. Това бе Сахара, гледана от кулисите: непокорените племена загубваха загадъчността си и показваха няколко фигуранти.

Ние живеехме близо едни до други, с лице срещу нашия собствен, най-ограничен образ. Затова не можехме да се чувствуваме изолирани в пустинята: би трябвало да се върнем у дома си, за да си представим нашето отдалечение и да го видим в неговата перспектива.

Ние не отивахме по-далеч от петстотин метра, дето почваше размирната област — пленници на маврите и на себе си. Най-близките ни съседи — от Сиснерос и от Порт — Етиен, бяха далеч седемстотин и хиляда километра, също тъй пленени от Сахара като в черупка. Те се

движеха около същото укрепление. Ние ги знаехме по презимената им, по чудноватите им увлечения, но между тях и нас бе същото плътно мълчание, както между обитаемите планети. През оная сутрин почувствувахме, че светът почваше да се вълнува. Радистът най-сетне ни връчи една телеграма: две дървени кули с металически мачти, забити в пясъка, ни свързваха веднъж в седмицата с тоя свят:

Пощенският Франция — Америка отлетя от Тулуза
5:45. Точка. Прелетял Аликанте 11:10.

Говореше Тулуза, Тулуза — началото на линията. Далечен бог.

За десет минути новината стигна до нас през Барселона, през Казабланка, през Агадир и сетне отиде към Дакар. По петте хиляди километра на линията летищата бяха в тревога. При предаването в шест часа вечерта пак ни съобщаваха.

Пощенският ще кацне Агадир 21:00. Тръгва за Кабо Жюби 21:30. Ще се приземи с осветителна бомба. Точка. Кабо Жюби ще приготви обикновени светлини. Точка. Заповед да се поддържа връзка с Агадир. Подпис: Тулуза.

От обсерваторията на Кабо Жюби, усамотени сред Сахара, ние следяхме една далечна комета. Към шест часа вечерта Юг се развълнува:

От Дакар за Порт — Етиен, Сиснерос, Жюби: съобщете веднага сведения за пощенския.

От Жюби за Сиснерос, Порт — Етиен, Дакар: няма сведения след прелитането 11:10. Аликанте.

Един мотор бучеше някъде. От Тулуза до Сенегал се опитваха да го чуят.

II

Тулуза. 5:30.

Колата на летището спира точно пред входа на хангара, зинал сред дъждовната нощ. Крушки от петстотин свеци осветяват ясно твърди, голи предмети, като предмети в някой щанд. Под тоя купол всяка изречена дума звънти, остава във въздуха, обременява тишината.

Лъскави ламарини, мотор без почерняла смазка, самолетът изглежда нов — тънка часовникарска работа, досягана от механици с пръсти на изобретатели. Завършили творението си, сега те се отдръпват.

— По-живо, господа, по-живо...

Чувал след чувал пощата потъва в корема на апарата. Бърза проверка с отмятане:

— Буенос Айрес... Натал... Дакар... Каза... Дакар... Тридесет и девет чувала. Точно ли е?

— Точно.

Пилотът се облича. Дебел пуловер, шалче, кожен комбинезон, подплатени с кожа ботуши. Сънното му тяло тежи. Викат му: „Хайде! По-живо...“ С ръце, обременени от часовника, висотомера, чантата с карти, с изтръпнали от твърдите ръкавици пръсти, той възлиза, тежък и непохватен, до мястото си в самолета. Водолаз — не в своята среда. Но щом веднъж се е настанил, всичко става леко.

Един механик се качва при него:

— Шестстотин и тридесет кила.

— Добре. А пътници?

— Трима.

Той ги приема на съхранение, без да ги е видял. Началникът на пистата се връща при общите работници.

— Кой е завинтил мушамата на мотора?

— Аз.

— Двайсет франка глоба.

Началникът на летището хвърля последен поглед: пълен ред във всичко — движения, отмерени като в балет. Тоя самолет има своето

точно място в тоя хангар, както след пет минути — в това небе. Тоя полет е толкова добре изчислен, колкото и пускането на един кораб. Тая бурма, която липсва — това е голяма грешка. Тия крушки от по петстотин свещи, тия точни погледи, тая строгост — всичко е, за да може тоя полет от едно летище до друго, чак до Буенос Айрес или до Сантяго да Чили, да бъде резултат на балистиката, а не дело на случая. За да може въпреки бурите, мъглите, вихрушките, въпреки хилядите примки на пружините на супапите, на кюлбютъора, на материала да бъдат настигнати, задминати, победени по скорост — бързи, най-бързи влакове. И да се стигне за рекордно време до Буенос Айрес или до Сантяго да Чили...

„Готово за път.“

Дават на пилота Бернис един лист — планът на сраженията.

Бернис чете:

Перпинян сигнализира ясно небе, никакъв вятър.
Барселона: буря. Аликанте...

Тулуза. 5:45.

Мощните колела премазват подпорите. Шибана от вятъра на перката, тревата до двадесет метра назад сякаш тече. С едно мръдване на ръката Бернис развихря или сдържа бурята.

Сега шумът се засилва на повтарящи се пристъпи, докато се превръща в плътна, почти солидна атмосфера, в която тялото е затворено. Когато пилотът почувствува, че се преизпълва с нещо, неутолено досега, той помисля: „Така е добре.“ Сетне поглежда черната покривка на мотора, опряна в небето, срещу светлината, като гаубица. Зад перката трепти предутринна гледка.

След като подкарва самолета бавно по земята срещу вятъра, дърпа към себе си ръчката на газа. Самолетът, грабнат от перката, се втурва. Първите скокове в пъргавия въздух се смекчават и най-сетне земята сякаш се обтяга и лъсва под колелата като ремък. След като е усетил въздуха: изпърво — неосезаем, сетне — течащ, а сега — солиден, пилотът се подпира в него и възлиза.

Дървесата, ограждащи пистата, откриват кръгозора и се скриват. На двеста метра височина, като се наведе, човек може още да види една детска играчка — кошара, дървета в прави редици, с боядисани къщи, а горите като пухкави кожи: населена земя...

Бернис иска да наведе така гърба си и да постави лакътя си, както е необходимо, за да се чувства спокоен. Зад него ниските облаци на Тулуза образуват някаква тъмна станционна зала. Сега той по-слабо се противи на самолета, който иска да се издига, и оставя да се развие силата му, която неговата ръка сдържа. С мръдване на китката си той освобождава всеки пристъп, който го повдига и който се разлива в него като вълна.

След пет часа — Аликанте, довечера — Африка. Бернис мечтае. Той е спокоен: „Подредих всичко.“ Вчера беше заминал от Париж с вечерния бърз влак; каква странна ваканция. Той е запазил смътния спомен за някаква мрачна и шумна бъркотия. Ще страда по-късно, но в тоя миг оставя всичко зад себе си, сякаш всичко продължава извън него. В тоя миг му се струва, че се ражда заедно със зората, която възлиза, и че помага — ранобудникът — да се построи тоя ден. Той мисли: „Аз съм само работник, аз установявам пощенската връзка с Африка.“ А за работника, който всеки ден почва да изгражда света, светът започва в тоя ден.

„Подредих всичко...“ Последна вечер в апартамента. Сгънати вестници около купове книги. Изгорени писма, подредени писма, калъфи за мебелите. Всяко нещо обградено, измъкнато от живота му, сложено в пространството. И тая шумна бъркотия в сърцето, която нямаше вече смисъл.

Той се бе приготвил за следната сутрин като за пътешествие. Бе се нагласил за следния ден като за някаква Америка. Толкова още недовършени неща го свързваха със самия него. И изведнъж се бе почувствувал свободен. Бернис почти се плаши, като вижда, че е съвсем свободен, свободен и за смърт.

Под него Каркасон, помощното летище — се отдалечава.

Какъв добре подреден свят и тук — на 3000 метра. Подреден като играчка в кутия. Къщи, канали, пътища — играчки за хората. Свят, разпределен, постлан с плочки, дето всяка нива допира до плет, кошарата — до стена. Каркасон, дето всяка продавачка на галантерия

продължава живота на своята прабаба. Смирено оградено щастие. Хубаво подредени във витрината им играчки на хора.

Свят във витрина, премного изложен, премного на показ, наредени в свитата карта градове, които бавната земя носи към него със сигурността на прилив и отлив.

Той мисли, че е сам. Слънцето лъщи върху циферблата на висотомера. Лъчезарно и ледено слънце. Едно натискане на крачното кормило и цялата гледка се отдалечава. Тая светлина е минерална, тая почва изглежда минерална: онова, което създава мекота, благо ухание, крехкостта на живите неща, е унищожено.

И все пак, под кожата комбинезон: една топла и крехка плът — Бернис. Под твърдите ръкавици — чудодейни ръце, които умееха, Женевиер, да галят с опакото на пръстите твоето лице...

Ето. Испания.

III

Днес, Жак Бернис, ти ще прекосиш Испания със спокойствието на собственик. Една след друга ще се наредят познати гледки. Срещу бурите ти леко ще си проправиш път с лакти. Барселона, Валенция, Гибралтар ще ти бъдат донесени и отнесени. Това е добре. Ти ще разгънеш навитата си карта и завършената работа ще се струпа зад тебе. Но аз си спомням за твоите първи стъпки, за моите последни съвети през вечерта преди твоя първи полет с пощата. Призори ти щеше да вземеш в ръцете си размислите на цял един народ. В своите слаби ръце. Да ги пренесеш: през хиляда примки като някое съкровище под наметката. Бяха ти казали: скъпоценна поща, поща, по-скъпоценна от живота. И толкова крехка. И която една грешка превръща в пламъци и разпръсква по вятъра. Спомням си това бойно бдение.

— Е, тогава?

— Тогава ще се опиташ да стигнеш до плажа на Пенискола. Пази се от лодките на рибарите.

— Сетне?

— Сетне до Валенция винаги ще намериш помощни летища: аз ги подчертавам с червен молив. В краен случай приземявай се в коритата на сухите реки.

Бернис се връщаше в колежа, под зеления абажур на тая лампа, пред тия разгънати карти. Но днешният му учител изваждаше от всяка точка на земята по една жива тайна за него. Непознатите страни не показваха вече мъртви цифри, а истински поля с цветята им, дето тъкмо там трябва да се предпазваш от онова дърво, и истински плажове с техния пясък, дето привечер трябва да се избягват риболовците.

Ти вече знаеше, Жак Бернис, че от Гренада или от Алмерия ние никога не ще опознаем нито Алхамбра, нито джамиите, а един поток, едно портокалово дърво и техните най-скромни изповеди.

— Та слушай: ако тук времето е хубаво, караш направо. Но ако е лошо, ако летиш ниско, натискаш вляво и поемаш по тая долина.

— Поемам по тая долина.

— По-късно стигаш до морето през тая клисура.

— Стигам до морето през тая клисура.

— И не се доверявай на мотора си: там брегът е отвесен и има скали.

— А ако засече?

— Ти ще се справиш.

И Бернис се усмихваше: младите пилоти са романтични. Мине край тях някоя скала като хвърлена с прашка и ги убива. Едно дете тича, но нечия ръка натиска челото му, спира го и го събаря... — Не, драги, не! Човек се оправя.

И Бернис беше горд от това обучение: в детинството си той не бе извлякъл от „Енеидата“ една — единствена тайна, която да го пази от смъртта. Пръстът на учителя по картата на Испания не бе пръст на откривателя на извори и не разкриваше нито съкровище, нито примка, и не достигаще овчарката в оная ливада.

Каква нежност разпръсваше днес тая лампа, от която се разливаше светлина от петрол. Същият петрол, който успокоява морето. Навън духаше вятър. Тази стая бе наистина островче в света като странноприемница за моряци.

— Чашка порто?

— Разбира се...

Стая на пилот, несигурна странноприемница, ние често трябва да те построяваме отново. Дружеството ни съобщаваше в навечерието: „Пилотът «Х» е определен за Сенегал... или за Америка...“ Още същата нощ трябваше да се освободиш от връзките си, да заковеш сандъците си, да съблечеш стаята от самия себе си, от снимките си, от книгите си и да я оставиш зад себе си такава, че дори ако би живял в нея призрак, би имало повече следи, отколкото след тебе. Трябваше понякога, още през същата нощ, да разделиш две сплетени ръце, да изчерпиш силите на някое девойче, не да го убеждаваш — те всички упорствуват, — но да го изтощиш и към три часа през нощта да го положиш тихичко в прегръдката на съня, покорно, но не на заминаването, а на скръбта си, и да си кажеш: ето че тя се съгласява, тя плаче.

Какво опозна ти по-късно, когато кръстосваше света, Жак Бернис? Самолета ли? Човек напредва бавно, когато дълбае своята дупка в твърд кристал. Градовете постепенно се заменят един с друг и ти трябва да се приземиш някъде, за да се установиш там. Сега ти знаеш, че тия богатства само се предлагат и веднага изчезват, измити от часовете като от морето. Но когато се върна от първите си пътувания, какъв човек мислеше, че си станал ти, и отде това желание да го поставиш лице срещу лице с призрака на едно хлапе? Още в първия си отпуск ти ме потегли към колежа; от Сахара, Бернис, дете очаквам твоето прелетяване, аз си спомням с тъга за това посещение на нашето детинство.

Бяла вила сред боровете, един прозорец светваше, след това друг. Ти ми казваше:

„Ето стаята за занимания, дете пишихме първите си поеми...“

Ние идехме много отдалеч. Нашите тежки наметки ни отделяха от света, а нашите души на пътници бодърствуваха в глъбините ни. Със стиснати челюсти, с ръце в ръкавици, ние влизахме добре закриляни в непознатите градове. Над нас течаха множества, без да ни бльскат. За градовете, с които бяхме близки, ние си пазехме панталона от бяла фланела и ризата за тенис. За Казабланка, за Дакар. В Танжер вървахме гологлави: не беше потребна ризница в това заспало градче.

Ние се връщяхме яки, осланяйки се на мъжки мускули. Ние се бяхме борили, бяхме страдали, бяхме прекосявали земи без граници, бяхме любили жени, бяхме играли, понякога на късмет, със смъртта, за да можем просто да отхвърлим оня страх, който властвуваше над нашето детинство от наказанията в колежа, та да присъствуваме неуязвими в събота вечер, когато четат бележките.

Най-напред в преддверието се чу шепот, сетне започнаха да се викат, сетне — едно бързане на старци. Те идеха, озарени от златистата светлина на лампите, с бузи като пергамент, но с толкова светли очи. Развеселени, очарователни. И ние тутакси разбрахме, че те ни смятаха вече от друго тесто: предишните ученици имат обичая да се връщат с твърди стъпки и така си отплащат за миналите дни.

Защото те не се учудваха на моето здраво ръкостискане, нито на прямия поглед на Жак Бернис, защото те се отнасяха към нас без преход, като към мъже, защото изтичаха да донесат бутилка старо самоско вино, за което никога нищо не бяха ни споменавали.

Настанихме се за вечеря. Те се притискаха под абажура, подобно селяни около огъня, и ние разбрахме, че са слаби.

Те бяха слаби, защото ставаха снизходителни, защото нашият някогашен мързел, който би трябвало да ни доведе до порока, до нищетата, беше само един детски недостатък, на който те се усмихваха; защото нашата гордост, която те с такава ярост ни караха да победим, тая вечер я ласкаеха, казваха, че била благородна. Ние чухме дори признания от преподавателя по философия.

Декарт беше може би основал своята система върху едно още недоказано заключение. Паскал... Паскал беше жесток. Самият той завърши живота си, без да разреши, въпреки толкова усилия, старата проблема за човешката свобода. И учителят, който ни пазеше с все сила от детерминизма, от Тен, той, който не виждаше в живота по-жесток враг за децата, които излизат от колежа, от Ницше, сега ни признаваше своята престъпна слабост. Ницше... Самият Ницше го смущаваше. А реалността на материята... Той вече не знаеше, той се тревожеше... Тогава те почнаха да ни разпитват. Ние бяхме излезли от тоя топъл дом и се намерихме във величавата буря на живота. Трябваше да им разкажем каква е истинската атмосфера на земята. Дали наистина мъж, който обича някоя жена, става неин роб като Пир или неин палач като Нерон. Дали наистина Африка, с нейната самотия и със синьото ѝ небе, отговаря на онова, което ни учеше учителят по география. (И камилските птици затварят ли си очите, за да се защитят?) Жак Бернис се понавеждаше, защото той притежаваше големи тайни, но учителите ги откраднаха от него.

Те искаха да узнаят от него опиянението от дейността, бученето на мотора му и че вече, за да бъдем щастливи, не ни бе достатъчно да кастрим като тях розовите храсти привечер. Сега дойде неговият ред да обяснява Лукреций или Еклезиаст и да съветва: Бернис ги просвещаваше — още не бе късно за тях — за храната и водата, които трябва да носиш, за да не умреш при повреда на самолета в пустинята. Бернис, набързо им подхвърляше последните съвети: тайните, които спасяват пилота от маврите, внезапните рефлексии, които спасяват пилота от огъня. И ето те клатеха глави, още разтревожени, но все пак вече успокоени и горди, че са пуснали в света тия нови сили. Героите, които те винаги славословеха, най-сетне можеха да ги досегнат с

пръсти, след като най-сетне ги бяха видели, дори и да умрат. Те споменаха за Юли Цезар като дете.

Но от страх да не ги натъжим ние им разказахме за разочарованията и горчивината на почивката след някоя болезнена дейност. И тъй като най-старият мечтаеше, от което ни дожаля, казахме, че единствената истина е може би спокойствието на книгите. Но учителите знаеха вече това. Техният опит бе жесток, защото те преподаваха на хората история.

„Защо се върнахте в страната?“

Бернис не им отговори, но старите учители познаваха човешките души и като си смигнаха, мислеха за любовта...

IV

Отгоре земята изглежда гола и мъртва; слезе ли самолетът — тя се облича. Горите отново я покриват, долините и хълмовете чертаят талази по нея: тя диша. Планината — гръд на легнал великан, — над която самолетът прелита, се издува почти до него.

Сега вече близък, като поток под някой мост, вървежът на нещата се ускорява. Това е разгром на тоя единен свят. Дървета, къщи, села се отделят от гладкия хоризонт и отминават зад самолета като отвлечени.

Местността около Аликанте възлиза, люлее се, установява се, колелата я досягат, приближават я до себе си като преса и я изтъняват...

Бернис слиза от кабината с натезнели нозе. За миг затваря очи; главата му е изпълнена с шума на мотора и с живи образи, крайниците му — като че заредени с трептенията на апарата. Сетне влиза в канцеларията, сяда бавно, отмества с лакът мастилницата и няколко книги и придърпва към себе си пътния бележник на 612.

Тулуза — Аликанте: летене 5:15.

Той прекъсва, поддава се на умората и бленуването. Долавя някакъв смътен шум. Някаква стрина вика някъде. Шофьорът на форда отваря вратата, извинява се, усмихва се. Бернис разглежда сериозно стените, вратата и шофьора в естествена големина. За десет минути той се вмесва в някакъв спор, който не разбира, в жестове, които ту свършват, ту започват. Това видение е недействително. А все пак посаденото пред вратата дърво съществува от трийсет години. От трийсет години посочва гледката-

Мотор: Нищо за отбелязване.

Самолет: Наклонен вдясно.

Той оставя писалката и мисли простичко:

„Спи ми се“ — и блянът, който стиска слепите му очи, отново го надвива.

Светлина с цвят на кехлибар над един толкова ясен пейзаж. Нивя, добре бранувани, и ливади. Село, настанено вдясно, вляво — мъничко стадо, а обгръщайки го — куполът на синьо небе.

„Къща“ — мисли Бернис. Спомня си, че е почувствувал с внезапна очевидност как тая гледка, това небе, тая земя бяха създадени като жилище. Семейно жилище, добре подредено. Всяко нещо съвсем отвесно. Никаква заплаха, никаква цепнатина в това единно видение: той беше вътре в пейзажа.

Така старите дами се чувствуват вечни до прозореца на гостната си стая. Моравата е свежа, бавният градинар полива цветята. Те следят с поглед неговия успокояващ гръб. Мирис на подово масло иде от лъскавия паркет и ги пленява. Сладостен е редът в къщата: денят мина, влачейки вятър, слънце и пороен дъжд, и успя да похаби само няколко рози.

„Време е. Сбогом.“ Бернис отново тръгва.

Бернис навлиза в бурята. Тя връхлита самолета като удари от кирка, която руши: виждали сме ги и други такива, ще минем. Бернис има само първични мисли, мисли, които насочват действието: да излезе из тоя кръг от планини, дето слизащата вихрушка го потапя, дето бурният дъжд е тъй гъст, че притъмнява, да прескочи тая стена, да стигне до морето.

Удар! Нещо строшено? Изведнъж самолетът се накланя вляво. Бернис го задържа с една ръка, после с две ръце, после с цялото си тяло. „По дяволите!“ Самолетът полита отново към земята. Бернис е унищожен. Още един миг и от тоя преобърнат дом, който едва може да проумее, той ще бъде изхвърлен завинаги. Ливади, гори, села ще хвъркнат спираловидно към него. Дим на привидните образи, спирала от дим, дим! Играчката-кошара, пръсната в четирите края на небето!

„Ах! Аз се уплаших...“ Той натиска с тока си и освобождава един кабел. Лостът бил приклещен. Какво? Саботаж ли? Не. Три пъти не: едно натискане с тока възстановява света. Какво преживяване!

Преживяване ли? От тоя миг остава само някакъв вкус в устата и горчицина в тялото. Е, ами тая едва зърната пукнатина? Тук всичко бе привидно: пътища, канали, къщи — играчки на хората!...

Премина. Свършено. Тук небето е ясно. Метеорологичните сведения го бяха предсказали. „Небе, една четвърт покрито с перести облаци.“ Метеорологичните сведения ли? Еднакво атмосферно налягане ли? Облачните системи на професор Боржсен ли? Небе като за народно празненство: да. Небе като за 14 юли. Трябваше да се каже: „В Малага е празничен ден!“ Всеки жител притежава десет хиляди метра чисто небе над себе си. Небе, което отива до... перестите облаци. Никой аквариум не е бивал толкова лъчист, толкова обширен. Така е в залива през някоя привечер на надбягване с лодки: синьо небе, синьо море, синя яка и сините очи на капитана. Лъчезарен отпуск.

Свършено. Трийсет хиляди писма минаха.

Дружеството наставляваше: скъпоценна поща, поща, по-скъпоценна от живота. Да. За да могат да живеят трийсет хиляди влюбени... Търпение, влюбени! Когато вечерните светлини блеснат — те ще пристигнат за вас. Зад Бернис са гъстите облаци от вихрушката, наблъскани в една каца. Пред него — земя, облечена в слънце, светлото сукно на ливадите, вълната на горите, набърченото було на морето.

Когато възлезе до Гибралтар, ще мръкне. Тогава един завой вляво към Танжер ще откъсне Бернис от Европа, която ще се отдалечи, плуваща без посока като огромна ледена планина...

Още няколко града, хранени от тъмна пръст, и след това — Африка. Още няколко града, хранени от черно тесто, и след това — Сахара. Тая вечер Бернис ще присъствува, когато земята се съблича.

Бернис е уморен. Преди два месеца той отиваше към Париж, за да завоюва Женевиев. Върна се вчера в дружеството, след като бе сложил ред в поражението си. Тия ливади, тия градове, тия светлини, които се изнизват — не те го изоставят, а той тях. Съблича ги от себе си. След един час сигналната лампа на Танжер ще светне; до сигналната лампа на Танжер Жак Бернис ще си спомня.

ВТОРА ЧАСТ

I

Трябва да се върна назад и да разкажа за тия изминали два месеца, иначе какво би останало от тях? Когато събитията, за които ще разкажа, довършат постепенно своето слабо вълнение, своите концентрични кръгове над ония действащи лица, които те просто са заличили, както се заличават водните кръгове в езеро, когато бъдат притъпени острите вълнения, сетне — по-малко острите и след това — сладостните, за които съм благодарен на тия събития, светът отново ще ми се стори сигурен! Нали мога вече, без да ме лъхва жалба за миналото, да се разхождам там, дето би трябвало споменът за Женевиев и Бернис да ме измъчва жестоко?

Два месеца по-рано той отиваше към Париж, но след толкова дълго отсъствие не намираш вече мястото си — ти си ненужен в града. Той беше сега само Жак Бернис, облечен в сако, което миришеше на камфор. Движеше се е изтръпнало, несръчно тяло и изваждаше от чантите си, прекалено добре подредени в един ъгъл, всичко, което те сочеха като неустойчиво и временно: стаята не бе още превзета от бельото и от книгите... „Ало... Ти ли си?“ Той опитва доколко са запазени приятелските връзки. Възкликват, поздравяват го: — Истинско привидение! Браво!

— Е, да! Кога ще те видя?

Тъкмо днес не са свободни. Утре ли? Утре играят голф, но нека дойде и той. Не иска ли? Тогава вдругиден. За вечеря. Точно в осем часа.

Той влиза в един дансинг с тежка стъпка, без да сваля горната си дреха, като някой изследовател между жигола в заведението. Те прекарват своята нощ тук като риби в аквариум, изричат някоя любезност в стихове, танцуват и отиват отново да пият. В тая лека среда, дето той единствен е с разсъдъка си, Бернис стои изправен и се чувства тежък като хамалин. Мислите му не излъчват никаква светлина. Той се движи между масите, запътен към едно свободно място. Очите на жените, досегнати от неговите, го отбягват, като че

угасват. Младежите се отстраняват гъвкаво, за да му сторят път. Също както нощем при обиколката на дежурния офицер цигарите падат от пръстите на часовоите.

Ние намирахме този свят всеки път, също както бретонските моряци намират при завръщането си селото си хубаво като илюстрирана картичка, и прекалено вярната годеница, едва-едва поостаряла. Така, както гравюра от някоя книга на детинството ни винаги остава същата. Когато виждахме как всичко е на мястото си, тъй добре подредено от съдбата, ние усещахме страх от нещо неясно. Бернис се осведомява за един приятел: „Да, да. Същият. Работите му не вървят много добре. Нали знаеш... животът...“ Всички бяха пленници на самите себе си, ограничени от тая неясна спирачка и не като него, беглеца, детето, което не притежава нищо, вълшебника.

Лицата на приятелите му — леко похабени, поотслабнали от две зими и от две лета. Оная жена в ъгъла на бара той я познаваше. Лицето ѝ — малко поуморено, раздавало толкова усмивки. Барманът — същият. Достраша го да не би той да го познае, сякаш ако го повикаше, гласът щеше да възкреси в него някакъв мъртъв Бернис, един Бернис без криле, Бернис, който не бе избягал.

През време на връщането му един пейзаж полека — лека започваше да се изгражда около него също като затвор. Пясъците на Сахара и скалите на Испания се бяха махнали постепенно като театрални дрехи от истинския пейзаж, който щеше да се появи. Най-сетне, щом мина границата, равнината му поднесе своя Перпинян. Тая равнина, дето още се точеха полегати потоци от слънце, удължени и всеки миг все по-намалени, тия златисти одеяния по тревата, всяка минута все по-нежни, по-прозрачни, които не гаснат, а се изпаряват. Тогава се появява зелената тиня, тъмна и нежна под синия въздух. Това спокойно дъно. С намалена скорост, спускане към дъното на това море, дето всичко почива, дето всичко е очевидно и трайно като стена.

Това отиване с кола от летището до гарата. Тия лица насреща му — заключени, твърди. Тия тежки ръце, върху които бе начертана тяхната участ, сложени върху коленете. Тия селяни, които се връщаха от нивите и които колата почти досягаше. Тая девойка пред портата, която очакваше един мъж между сто хиляди и която се бе отрекла от

сто хиляди надежди. Тая майка, приспиваща своето дете, на което вече робуваше, и която не можеше да избяга.

Намиращ се в тайната на нещата, Бернис се връщаше в своята страна по най-близката пътека, с ръце в джобовете, без куфар, пилот от въздушната линия. В най-замрелия свят, дете, за да се махне един зид или да се удължи една нива, трябваше двайсет години да се води процес.

След две години в Африка с подвижните пейзажи, постоянно сменяващи се като морска повърхност, но които, скривайки се един след друг, оголваха оня стар пейзаж, единствения, вечния, от който той бе излязъл, сега той — тъжен архангел — стъпваше на истинска земя.

„И всичко си е същото...“.

Той се боеше, че ще намери нещата различни, а ето че страдаше, виждайки ги същите. Сега не очакваше от срещите и приятелствата нищо друго, освен смътна досада. Отдалеч човек си въобразява разни неща. При заминаване човек с болка в сърцето изоставя зад себе си всички нежни връзки, но също тъй има странното чувство, че оставя в земята едно заровено съкровище. Понякога тия бягства свидетелствуват за скъперническа любов. През една нощ, населена със звезди в Сахара, когато мислеше за тия далечни нежни връзки, топли и покрити от нощта, от времето, като семена, той усети внезапно, че се е отдалечил малко, за да гледа как те спят.

Облегнат на повредения самолет, пред оная извита линия на пясъка, пред оня огънат хоризонт, той бдеше над тия нежности като овчар...

„И ето какво намирам при връщането си!“

Един ден Бернис ми писа:

... Не ти говоря за връщането си. Аз се чувствавам господар на това, което е около мене, когато то ражда вълнения у мене. Но ни едно вълнение не се пробуди. Приличах на закъснял поклонник, който пристига само с една минута закъснение в Ерусалим. Неговото желание, вратата му току — що са умрели: той намира камъни. Тоя град тук: само стена. Искам да си замина обратно. Спомняш ли си първото ни заминаване? Бяхме заедно.

Мурция, Гренада — украшения във витрината им и тъй като ние не се приземихме там, бяха погребани в миналото. Сложени там от вековете, които се оттеглят. Моторът произвеждаше плътно бръмчене, което единствено съществува и зад което гледката минава мълчаливо като филм. И студ — защото летяхме високо, — и тия градове, пленени от леда. Спомняш ли си?

Аз запазих бележките, които ти ми подаваше:

„Внимавай, ако това чудновато дрънчене... се увеличи, не тръгвай през пролива.“

След два часа при Гибралтар: „За прекосяването почакай до Тарифа: там е по-добре.“

При Танжер: „Не кацай дълго: теренът е мек.“

Само толкова. С тия думи се завоюва светът. Откри ми се една стратегия, кратките заповеди на която я правеха много силна. Танжер, това незначително градче, бе моето първо завоевание. То беше, знаеш ли, моят първи обир. Ла. От началото — отвесно, но много далеч. Сетне, през слизането, онова разцъфване на ливади, на цветя, на къщи. Аз разкривах един потънал град, който оживяваше. И изведнъж — едно чудесно откритие: на петстотин метра от мястото за приземяване един арабин, който ореше, когото аз привличах към себе си, от когото създавах човек от мой мащаб, който бе наистина моя военна плячка или мое творение, или моя игра. Аз бях взел един заложник и Африка ми принадлежеше.

Две минути след това, изправен върху тревата, аз бях млад, сякаш пуснат от някоя звезда, дето животът почваше сега. В тая нова атмосфера, в тая почва, в това небе, чувствувах се като младо дърво. Аз се протягах след пътуването и чувствувах очарователен глад. Правех широки, гъвкави крачки, за да се отморя от пилотирането, и се смеех, че съм покрил сянката си: приземяването.

А пролетта! Спомняш ли си тая пролет след сивия дъжд на Тулуза? Тоя толкова нов въздух, който минаваше между нещата. Всяка жена носеше в себе си някаква тайна: акцент, жест, мълчание. И всички бяха желани. И сетне,

нали ме знаеш, това бързана да тръгна отново, да търся по-надалеч онова, което предчувствах и не разбирах, защото аз бях търсач на извори, чиято пръчка потреперва, която той разхожда по света, докато открие съкровището.

Ала кажи ми какво търся аз и защо изправен до моя прозорец, прислонен в града на моите приятели, на моите желания и на моите спомени — защо съм безнадежден? Защо за пръв път не откривам извор и се чувствавам толкова далеч от съкровището? Какво е това неясно обещание, което ми дадоха и което един загадъчен бог не удържа?

Намерих извора. Спомняш ли си? Това е Женевиер...

Четейки тия думи на Бернис, Женевиер, аз затворих очи и ви видях отново като девойче. Петнадесетгодишна, когато ние бяхме на тринадесет. Как бихте могли вие да остареете в нашите спомени. Вие бяхте останали онова крехко дете и когато чувахме да се говори за вас — учудени, ние си представяхме, че именно това дете върви в живота.

Докато други водеха пред олтара една вече оформена жена, Бернис и аз вдън Африка годяхахме едно девойче. Вие, дете на петнадесет години, бяхте най-младата майка. На възраст, когато човек дере голите си нозе по клонищата, вие искахте царска играчка — една истинска люлка. И докато за вашите близки, които не долавяха чудото, вие правехте в живота скромни жестове на жена, за нас вие оживявахте една вълшебна приказка и влизахте в света през омагьосаната врата — както на костюмиран бал, детски бал — в премяна на съпруга, на майка, на вълшебница.

Защото вие бяхте вълшебница. Спомням си. Вие живеехте зад дебелите зидове в една стара къща. Виждам ви отново облакътена на прозореца, пробит като бойница, дебнейки луната. Луната се издигаше. И равнината почваше да шуми и размърдаваше по крилете на щурците техните малки кречетала, по корема на жабите техните звънчета и по шиите на воловете, които се прибират, техните хлопатарии. Луната се издигаше. Понякога от селото се чуваше погребален звън, който съобщаваше на къщните, щурчета и на полските, и на житата

необяснимата смърт. И вие се навеждахте напред, разтревожена само за годениците, защото нищо не е тъй заплашено, колкото надеждата. Но луната се издигаше. И тогава, заглушавайки погребалния звън, кукумявките почваха да се викат една друга за любов. Бездомните кучета седяха в кръг и виеха срещу луната. И всяко дърво, всяка тревичка, всяка тръстика бяха живи. И луната се издигаше. Тогава вие ни хвацахте за ръце и ни кавахте да слушаме, защото това са шумовете на земята — че те успокояват и че те са добри.

Вие бяхте толкова добре прикътана в тоя дом и около него в тая жива одежда на земята. Вие бяхте сключили толкова съглашения с липите, с дъбовете, със стадата, че ние ви наричахме тяхна принцеса. Когато вечер подреждаха света за през нощта, вашето лице се успокояваше постепенно. „Чифликчията е прибрал добитъка си.“ Вие виждахте това по далечните светлини на оборите. Някакъв глух шум: „Затварят каналите.“ Всичко бе в ред. Най-сетне бързият влак от седем часа вечерта профучаваше като буря, навлизаше в областта и изчезваше, изчиствайки най-сетне вашия свят от всичко, което е тревожно, подвижно, несигурно, подобно на лице до прозореца на спален вагон. И сега идеше вечерята в една преголяма трапезария, слабо осветена, дето ти ставаше царица на нощта, защото ние бдяхме над тебе непрекъснато като шпиони. Ти сядаше мълчалива между стари хора, посред ония дървени украси на стените и приведена напред, поднесла, на златистия кръг на абажура единствено косата си, увенчана със светлина — ти царуваше. Ти ни изглеждаше вечна, защото беше тъй хубаво свързана с нещата, толкова уверена в нещата, в мислите си, в бъдещето си. Ти царуваше...

Но ние искахме да знаем дали бе възможно да те накараме да страдаш, да те стиснем в прегръдки до задушаване, защото чувствувахме в тебе една личност, която искахме да извадим наяве. Искане да предизвикаме нежност или мъка. И Бернис те вземаше в прегръдката си и ти се изчервяваше. И Бернис те притискаше по-силно, и очите ти ставаха блестящи от сълзи, но без да погрознеят устните ти, както на старите жени, когато плачат. И Бернис ми казваше, че тия сълзи идат от едно внезапно препълнено сърце, че са по-скъпоценни от диаманти и че оня, който би ги изпил, ще стане безсмъртен. Той ми казваше също, че ти обитаваш тялото си, както вълшебницата — водата, и че той знаел хиляди магии, с които може да

те измъкне на повърхността, най-сигурната от които била да те разплаче. Така ние крадахме от тебе любов. Но когато те оставяхме, ти се смееше и тоя смях ни изпълваше със смущение. Така отлита птиче, което не е държано здраво.

— Женевиер, чети ни стихове.

Ти четеше малко и ние мислехме, че ти вече знаеш всичко. Ние никога не те бяхме видели учудена.

— Чети ни стихове...

Ти четеше и по тоя начин ние се учехме за света, за живота и това ни идеше не от поета, от твоята мъдрост. И отчаянието на влюбените, и плачът на цариците ставаха велики спокойни неща. В твоя глас те умираха от любов с толкова спокойствие...

— Женевиер, вярно ли е, че се умира от любов?

Ти прекъсваше стиховете и се замисляше сериозно. Несъмнено търсеше отговора в папратите, в щурчетата, в пчелите и отговаряше „да“, защото пчелите умират от любов. Това бе необходимо и спокойно, кротко.

— Женевиер, какво е това любовник?

Ние искахме да се изчервиш. Ти не се изчервяваше. Само малко по-замислена, ти гледаше направо езерцето, трепетно от луната. Ние мислехме, че за тебе любовник беше тая светлина.

— Женевиер, имаш ли любовник?

Този път ще се изчервиш! Но не! Ти се усмихваше без стеснение. Клатеше глава. В твоето царство един сезон носи цветя, есента — плодовете, друг сезон носи любовта: животът е прост.

— Женевиер, знаеш ли какво ще направим по-късно? Ние искахме да те смаем и те наричахме слаба жена.

— Слаба жено, ние ще бъдем завоеватели.

Ние ти обяснявахме живота. За завоевателите, които се връщат обременени от слава и вземат за своя любовница оная, която са обичали.

— Тогава ние ще бъдем твои любовници. Робиньо, чети ни стихове...

Но ти вече не четеше. Ти остави книгата. Изведнъж почувствува живота си толкова сигурен, както едно дръвче би усещало, че расте и че е излязло на свят от семето. Съществуваше само необходимото. Ние бяхме баснословни завоеватели, но ти се осланяше на твоите папрати,

на твоите пчели, на твоите кози, на твоите звезди, ти слушаше гласа на твоите жаби, ти черпеше твоето доверие от целия този живот, който възлизаше и наоколо ти в нощния покой, и в самата тебе — от глезените ти към твоя тил, — възлизаше за тая неизразима и все пак несъмнена участ.

И тъй като луната бе високо и беше време за сън, ти затваряше прозореца и луната блестеше зад стъклото. А ние ти казвахме, че си затворила небето като витрина и че луната бе пленена там, както и шепа звезди, защото ние се опитвахме чрез всички символи, чрез всички примки да те завлечем под външния облик, в дъното на моретата, дето ни зовеше нашата тревога.

... Аз пак намерих извора. Тя именно ми трябваше, за да си почина от пътуването. Тя е действителност. Другите... Има жени, за които казваме, че след любовта биват отхвърлени чак до звездите, че са само сътворени от нашето сърце. Женевиев... Ти си спомняш, нали, ние казвахме, че в нея живеят и други съществувания. Аз отново я намерих, тъй както отново се намира смисълът на нещата, и вървя до нея в един свят, на който откривам най-сетне същината...

Тя идеше при него като изпратена от нещата. Тя служеше като посредница — след хиляда разлъки, за хиляда свързвания. Тя му възвръщаше тия кестенови дървета, тоя булевард, тоя фонтан. Всяко нещо отново донасяше тайната в оня център, който е неговата душа. Оня парк не беше вече кастрен, подстригван и оголен като за някой американец, но тъкмо в него човек намираше онова безредие в алеите, ония мъртви листа, оная загубена кърпичка, дето личат стъпките на влюбени. И тоя парк ставаше примка.

II

Тя никога не бе говорила на Бернис за Ерлен, мъжа си, но тая вечер му каза:

— Една досадна вечеря, Жак, цял куп хора. Елате да вечеряте с нас, за да бъда по-малко самотна!

Ерлен жестикулира. Прекалено. Отде тая самоувереност, от която тутакси ще се отърси, щом останат сами? Тя го гледа с безпокойство. Тоя човек показва пред другите лице, което сам си е съчинил. Не поради суетност, а за да вярва в себе си.

— Много е правилна, драги, забележката ви. Отвратена, Женевиер извърща глава: тоя широк жест, тоя тон, тая привидна увереност!

— Келнер! Пури.

Тя никога не бе го виждала толкова деен, опиянен, би казал човек, от властта си. В един ресторант, от естрада, можеш да командуваш света. Една дума достига някоя идея и я преобръща. Една дума достига келнера и метр д'отела и ги раздвижва.

Женевиер се усмихва наполовина: защо е тая политическа вечеря? Защо е от шест месеца вече това увлечение в политиката? За да мисли, че е силен. За Ерлен е достатъчно да почувствува, че през него минават силни идеи, за да почувствува, че в него се ражда държане на силен човек. Тогава, прехласнат, той се поотдръпва от статуята си и се съзерцава.

Тя ги оставя да се забавляват с играта си и се обръща към Бернис:

— Блудни сине, разправете ми за пустинята... кога ще се върнете при нас завинаги?

Бернис я гледа.

Бернис отгатва в непознатата жена петнайсетгодишното девойче, което му се усмихва, както във вълшебните приказки. Едно девойче, което се крие, но се издава с тоя жест: Женевиер, аз си спомням за магията. Ще трябва да ви прегърнат и стиснат до болка и тогава девойчето, извадено наяве, ще заплаче...

Сега мъжете привеждат към Женевиер своите бели нагръдници и изпълняват занаята си на съблазнители, като че жената може да се спечели с идеи, с образи, като че жената е наградата на подобно състезание. Мъжът ѝ също се старее да бъде пленителен и довечера ще я пожелае. Той я открива, когато другите са я пожелали. Когато в своята вечерна рокля, в своето велелепие, в своето желание да се хареса в жената блясва нещо от куртизанката. Тя мисли: той обича онова, което е посредствено. Защо никога не я обичат изцяло? Обичат част от нея и оставят другата част в сянка. Обичат я, както се обича музиката и разкошът. Тя е духовита или сантиментална — и я пожелават. Но онова, което вярва, което чувствава, което носи в себе си... за това не щат и да знаят. Нейната обич към детето ѝ, най-сериозните ѝ грижи, цялата част, която е в сянка — нея я пренебрегват.

Пред нея всеки мъж става мекушав. Той се оскърбява заедно с нея, трогва се с нея и сякаш казва, за да ѝ се хареса: аз ще бъда такъв, какъвто вие поискате. И това е вярно. Това няма никакво значение за него. Онова, което би имало значение, е да спи с нея.

Тя не мисли винаги за любов: тя няма време!

Спомня си първите дни на годеничеството си. Усмивва се: Ерлен внезапно открива, че е влюбен. (Навярно го е забравил?) Той иска да ѝ приказва, да я опитоми, да я превземе: „Ех! Нямам време...“ Тя вървеше пред него по пътеката и в ритъма на някаква песен косеше нервно с една пръчица младите клонки. Мократа земя миришеше хубаво. Прекършените клонки падаха като дъжд върху лицето ѝ. Тя си повтаряше: „Нямам време... нямам време!“ Трябваше най-напред да изтича до стъкления цветарник, за да наглежда цветята си.

— Женевиер, вие сте жестоко дете!

— Да. Разбира се. Погледнете моите рози, те са толкова тежки! Цвете, което много тежи, е чудесно.

— Женевиер, дайте да ви целуна...

— Разбира се. Защо не? Обичате ли моите рози? Мъжете винаги обичат нейните рози.

— Не, не, миличък Жак, аз не съм тъжна. — Тя се полунавеждаше към Бернис: — Спомням си... аз бях странно девойче. Бях си измислила един бог по моя представа. Ако ме връхлетеше някое детинско отчаяние, плачех по цял ден за непоправимото. Но нощем, щом угасявах лампата, тръгвах да намеря моя приятел. Казвах му в

молитвата си: ето какво ми се случи и аз съм премного слаба, за да мога да поправам моя похабен живот. Но аз ти давам всичко: ти си посилен от мене. Оправяй се ти. И заспивах.

И после между не много сигурните неща има толкова покорни. Тя царуваше над книгите, над цветята, над приятелите. С тях тя поддържаше договори. Тя знаеше знака, който предизвиква усмивка, думичката, която свързва хората, само това: „А, вие ли сте, мой драги звездоброецо...“, или когато влизаше Бернис: „Седнете, блудни сине...“ Всеки бе свързан с нея чрез някаква тайна, чрез оная сладост, че са те открили, че вече си се изложил. Най-чистото приятелство ставаше богато като някое престъпление.

— Женевиер — казваше Бернис, — вие винаги царувате над нещата.

Тя раздвижваше мъничко мебелите в гостната, приближаваше някое кресло и приятелят, изненадан, намираще най-сетне истинското си място в света. След живота през един цял ден каква мълчалива бъркотия от покъсана музика, от похабени цветя: всичко, което приятелството опустошава на земята. Женевиер без шум създаваше покой в своето царство. И Бернис чувствуваше в нея много далечно, много добре защитено плененото девойче, което го бе обичало.

Но един ден нещата се разбунтуваха.

III

— Остави ме да спя...

— Това е неразбираемо! Стани. Детето се задушава. Изтръгната от съня, тя притича до леглото. Детето спеше. Пламнало от треската, дишаше бързо, но спокойно. В полусъня си Женевиев си представяше бързото пъхтене на влекачите. „Какво усилие!“ И това продължаваше от три дни! Неспособна да мисли за нищо, тя остана приведена над болното.

— Защо ми каза, че се задушава? Защо ме уплаши?...

Сърцето ѝ все още тупаше от това стряскане. Ерлен отговори:

— Така ми се стори.

Тя знаеше, че той лъже. Когато е обзет от някаква тревога, неспособен да страда сам, той караше другите да споделят тая тревога. Когато той страдаше, спокойствието на света му ставаше непоносимо. А все пак след три ноци на бдение тя имаше нужда от един час почивка. Не знаеше вече колко може да издържи.

Тя прощаваше тия хиляди шантажи, защото думите... какво значение имаха? Смешно е това счетоводство на съня!

— Ти не си разумен — каза само тя и за да го смекчи, добави: — Ти си дете...

И веднага попита болногледачката колко е часът.

— Два и двадесет.

— А, толкова ли?

Женевиев повтаряше: „Два и двадесет.“ Като че ли нещо неотложно трябваше да стане. Но не. Трябва само да се чака, както при пътуване. Тя оправи леглото, нареди шишенцата, пипна прозореца. Създаваше един невидим и потаен ред.

— Вие би трябвало да поспите малко — рече болногледачката.

После мълчание. После отново гнетящото чувство на пътуване, когато невидимият пейзаж препуска.

— Това дете, което гледахме, че живее, което ни беше тъй скъпо... — декламираше Ерлен. Той искаше Женевиев да го съжалява. Ролята на нещастен баща...

— Занимавай се, драги, върши нещо! — съветваше го нежно Женевиев. — Имаш делова среща, върви!

Тя го буташе по раменете, но той подхранваше болката си:

— Как може! В подобен момент...

„В подобен момент“ — каза си Женевиев, но... но повече от всякога! Тя усещаше странна потребност от ред. Оная преместена ваза, горната дреха на Ерлен, която висеше на някакъв стол, прахът на масичката до стената — всичко това бе... това бяха спечелени от неприятеля крачки. Указания за смътен разгром. Тя се бореше срещу тоя разгром. Златото по украшенията, наредените мебели са ясни, видими реалности. Всичко здраво, чисто и лъскаво се струваше на Женевиев, че закриля от смъртта, която е тъмна.

Лекарят казваше:

— Всичко ще се оправи: детето е яко.

Разбира се. Когато спеше, то се вкопчваше за живота с двете си стиснати юмручета. Това бе толкова хубаво. Толкова солидно.

— Госпожо, трябва да излезете да се поразходите малко — каза болногледачката, — след това ще изляза аз. Иначе не ще издържим.

Странно бе да се гледа как това дете изтощаваше две жени. Което със затворени очи, с бързо дишане ги влечеше към края на света.

И Женевиев излизаше, за да не остава с Ерлен. Той ѝ държеше речи: „Моят най-елементарен дълг... Твоята гордост...“ Тя не проумяваше нищо от всички тия фрази, защото ѝ се спеше, но някои думи, мимоходом, я учудваха. „Гордост?“ Защо гордост? Каква работа има тук гордостта?

Лекарят се учудваше на тая млада жена, която не плачеше, не промълвяваше ни една излишна дума и му прислужваше като отлична болногледачка. Той се възхищаваше от тая малка прислужничка на живота. А за Женевиев неговите посещения бяха най-хубавите минути през деня. Не че той я утешаваше: той не казваше нищо. Но защото той знаеше точно всичко, което ставаше в това детско телце. Защото всичко, което е важно, неясно, нездраво, можеше да се види. Каква закрила е това в борбата срещу мрака! И дори операцията два дни порано... Ерлен хленчеше в гостната. Тя бе останала. Хирургът в бяла престилка влизаше в стаята като спокойна сила на деня. Асистентът и той започваха бърза битка. Сухи думи, заповеди: „Хлороформ!“ Сетне: „Стиснете!“ Сетне: „Йод!“, промълвени ниско и покъсани от вълнение.

И изведнъж, както на Бернис в самолета, ней се откри някаква много силна стратегия: щяха да победят.

— Как можеш да гледаш това — каза Ерлен, — ти си, значи, майка без сърце?

Една вечер пред лекаря тя полекичка се свлече и падна в безсъзнание в креслото. Когато се опомни, лекарят не ѝ говори нито за смелост, нито за надежда, нито прояви някакво състрадание. Погледна я сериозно и каза:

— Вие се преуморявате. Това не е разумно. Заповядвам ви да излезете днес следобед. Недейте отива на театър — хората са много ограничени и не ще разберат това, но сторете нещо подобно.

И приели:

„Ето най-истинското нещо, което съм видял в света.“

Свежестта на булеварда я изненада. Тя вървеше и усещаше как хубаво си почива, спомняйки си детинството. Дървета, поля. Прости неща. Много по-късно един ден и дойде това дете и то беше нещо неразбираемо и в същото време, още по-просто. Една очевидност, по-силна от другите. Тя бе помогнала на това дете да излезе на повърхността на нещата и между другите живи неща. И не съществуваха думи, за да се опише онова, което тутакси бе изпитала. Тя се бе почувствувала... е, да, тъкмо така — умна. И уверена в себе си, и свързана с всичко, и част от едно велико съзвучие. Вечерта накара да я занесат до нейния прозорец. Дървесата живееха, издигаха се, измъкваха от почвата пролетта: тя беше равна на тях. А до нея детето ѝ дишаше слабо и това бе моторът на света, и неговото слабо дишане оживяваше света.

Но какво безредие от три дни. Най-малкият жест — да отвори прозореца, да го затвори — натежняваше от последици. Човек не знаеше вече какво движение да направи. Пипаше шишенцата, покривките, детето, без да знае какво може да донесе той жест в един тъмен свят.

Тя минаваше край един антиквар. Женевиев мислеше за дребните украшения в своята гостна стая като за примки, в които се хваща слънцето. Всичко, което задържа светлината, ѝ харесваше, всичко, което изплува добре осветено на повърхността. Тя не спря, за

да се наслади от една мълчалива усмивка в изложениия кристал: усмивката, която блести в хубавите стари вина. В своето уморено съзнание тя смесваше светлина, здраве, увереност за живот и пожела да вземе за тая мимолетна детска стая това отражение, сложено там като златен гвоздей.

IV

Ерлен почваше отново.

— И ти има сърце да се забавляваш, да скиташ из антикварите! Никога няма да ти простя това! То е... — той търсеше думи — то е чудовищно, неразбираемо, недостойно за една майка!

Той машинално бе извадил цигара и клатеше в ръката си червена табакера. Женевиев чу още:

— Уважение към себе си!

А мислеше: „Няма ли да запали цигарата си?“

— Да... — изрече бавно Ерлен; той бе оставил тоя ефект за завършек: — Да... И през времето, когато майката се забавлява, детето повръща кръв!

Женевиев стана съвсем бледа. Тя поиска да излезе от стаята, но той ѝ препречи изхода.

— Остани!

Той дишаше бързо като животно. Ще я накара да му плати за тревогата, която бе изпитал сам!

— Ще ми причиниш болка и сетне ще ти е мъчно — рече му просто Женевиев.

Но тая забележка към пълния с въздух мехур, каквото представляваше той, към неговото нищожество пред нещата беше последният удар, от който кипна неговата възбуда. И той задекламира. Да, тя винаги е била равнодушна към неговите усилия, кокетка, лекомислена. Да, той, Ерлен, беше винаги измаменият. Той, който влагаше в нея всичко. Да. Но всичко туй е нищо: той страдеше от това сам, човек винаги е сам в живота... Отегчена до крайност, Женевиев се обърна, но той я изви срещу себе си и отсече:

— Но грешките на жените се плащат.

И тъй като тя още се опитваше да излезе, той ѝ се наложи с насилие:

— Детето умира: това е божият пръст!

Гневът тутакси спадна, както след убийство. Щом изрече тия думи, той сам се слиса от тях. Съвсем бледа, Женевиев прави крачка към вратата. Той отгатва какъв образ от него отнася тя, когато единственият образ, който той искаше да си създаде, бе — благородният образ. И поиска да го заличи, да поправи станалото, да наложи в нея друг един мил образ.

С внезапно пречупен глас той рече:

— Прости ми... върни се... аз бях луд!

С ръка върху дръжката и полуобърнатата към него, тя му се струва някакво диво животно, готово да избяга, щом той мръдне. Той не мърда.

— Ела... искам да ти кажа нещо... мъчно е...

Тя стои неподвижна: от какво се бои? Той почти се дразни от тоя съвсем напразен страх. Иска да ѝ каже, че е бил луд, жесток, несправедлив, че единствено тя е права, но трябва първо тя да се приближи да прояви доверие, да се предаде. Тогава той ще се унижи пред нея. Тогава тя ще разбере... но тя вече натиска дръжката.

Той протяга ръка и изведнъж хваща китката ѝ. Тя го гледа със смазващо презрение. Той упорствува: сега на всяка цена трябва да я държи във властта си, да ѝ покаже своята сила, да ѝ каже: „Виж, аз разтварям ръце.“

Отначало той дръпна лекичко, сетне грубо крехката ръка. Тя я вдигна, готова да му удари плесница, но той скова другата ѝ ръка. Сега ѝ причиняваше болка. Чувствуваше, че ѝ причинява болка. Той мислеше за децата, които хващат някоя подивяла котка, за да я опитомят насила, и почти я удушват, за да я милват насила. За да бъдат нежни. Той дишаше издълбоко: „Аз ѝ причиних болка — всичко е загубено!“ За няколко мига изпита безумното желание да удуши заедно с Женевиев оня свой образ, който сам той бе създал и който плашеше и самия него.

Най-сетне със странно чувство на безсилие и празнота пусна пръстите. Тя се отдалечи, без да бърза, като че наистина той вече не бе страшен, като че нещо изведнъж я поставяше на недостъпно разстояние. Той не съществуваше. Тя се поспря, поправи бавно косите си и излезе изправена.

Вечерта, когато Бернис дойде да я види, тя не му каза нищо. Тия неща не се признават. Но го накара да ѝ разправя спомени от тяхното общо детинство и за неговия живот там — далеч. Това бе, защото му поверяваше едно момиченце, за да го утеши, и защото тях ги утешават с картинки.

Тя прислони чело на това рамо и Бернис повярва, че цялата Женевиер намираше тук своето убежище. Несъмнено и тя също вярваше това. Несъмнено те не знаеха, че под властта на милувката човек дава много малко от себе си.

V

— Вие, у мене, по това време, Женевиев... Колко сте бледа...

Женевиев мълчи. Часовникът тиктака непоносимо. Светлината на лампата се смесва вече със светлината на зората — неприятно питие, което причинява треска. Тоя прозорец предизвиква отвращение. Женевиев прави едно усилие!

— Видях светлина и дойдох... — И не намира нищо друго да каже.

— Да, Женевиев, аз... аз, ето на, се ровя из книгите.

Неподвързаните книги образуват жълти, бели, червени петна: „Листенца от цвят“ — мисли Женевиев. Бернис чака. Женевиев стои неподвижна.

— Мечтаех в онова кресло, Женевиев. Разтварях една книга, сетне друга и имах чувството, че съм чел всичко.

Той иска да си даде старчески образ, за да прикрие възторга си, и с най-спокоен глас казва:

— Искате да ми кажете нещо ли, Женевиев?

Но в глъбините на душата си мисли: „Това е чудо на любовта.“

Женевиев се бори с една-единствена мисъл: той не знае!... И го гледа с учудване. Добавя високо:

— Аз дойдох...

И прокарва ръка по челото си.

Прозорците побеляват и изпълват стаята със светлина на аквариум. „Лампата гасне“ — мисли Женевиев.

Сетне изведнъж, обзета от мъка, казва:

— Жак, Жак, отведете ме.

Бернис е блед, взема я в ръцете си и я люлее.

Женевиев затваря очи:

— Вие ще ме отвлечете...

Времето лети върху това рамо, без да причинява болка. Това е почти радост — да се отречеш от всичко: изоставяш се, течението те отнася, струва ти се, че собственият ти живот изтича... изтича. Тя мечтае гласно:

— Без да ми се причинява болка.

Бернис милва лицето и. Тя си спомня за нещо: „Пет години, пет години... и това е позволено! — Мисли още: Аз му дадох толкова...“

— Жак!... Жак... Синът ми умря.

— Знаете ли, аз избягах от къщи. Имам такава нужда от спокойствие. Не съм още разбрала, не изпитвам още мъка; Дали не съм жена без сърце? Другите плачат и биха искали да ме утешат. Те са разчувствувани, че са толкова добри. Но виждаш ли... аз нямам още спомени.

На тебе мога да разкажа всичко. Смъртта настъпи в голямо безредие: инжекции, превръзки, телеграми. След няколко безсънни нощи струва ти се, че сънуваш. През консултациите подпираш на стената главата си, която е куха.

А какъв кошмар бяха споровете с мъжа ми! Днес, малко преди... той хвана китката ми и аз помислих, че ще я изкълчи. Всичко това заради една инжекция. Но аз знаех... не бе дошло времето. Сетне той ме моли за прошка, но то не беше важно! Аз отговорях: „Да... да... пусни ме да отида при сина си.“ Той ми препречи вратата: „Прости ми... имам нужда от това!“ Явна прищявка. „Пусни ме да мина. Прощавам ти.“ А той: „Да, само от уста, не от сърце.“ И още все така; аз полудявах.

И, разбира се, когато всичко се свърши, човек не чувства голямо отчаяние. Едва ли не се учудваш от спокойствието, от тишината. Мислех... мислех: „Детето си почива.“ Това е всичко. Струваше ми се също тъй, че пристигах призори някъде много далеч, не зная къде, и не знаех вече какво да правя. Мислех: „Пристигнахме.“ Гледах спринцовките, лекарствата и си казвах: „Това вече няма смисъл... пристигнахме.“ И загубих съзнание.

Изведнъж тя се учудва.

— Безумна бях, че дойдох.

Тя чувствава, че там зората огрява едно голямо бедствие. Студени и измачкани покривки, кърпи, захвърлени по мебелите, един прекатурен стол. Тя трябва бързо да се противопостави на тоя разгром на нещата. Трябва бързо да дръпне онова кресло на мястото му, оная ваза, тая книга. Трябва да се изтощи напразно, за да възвърне реда на нещата, които обкръжават живота.

VI

Дошли бяха посетители за съболезнования. Когато говореха, те играеха на съчувствие. Оставяха да се успокоят в нея клетите спомени, които те са раздвижили, и това мълчание бе толкова неделикатно... Тя се държеше съвсем изправена. Изговаряше, без да отмалее, думите, които се премятаха непрестанно, думата смърт. Не искаше да издебнат у нея ехото на думи, които те предизвикват. Гледаше ги право в очите, за да не се решат те да я гледат, но щом наведеше своите...

А другите... ония, които вървят до преддверието спокойно, а оттам до гостната правят няколко бързи крачки и се олюляват в нейната прегръдка. Без една дума. Тя няма да им каже ни дума. Те затисват скръбта и. Те притискат до гърдите си едно стърчено от мъка дете.

Сега мъжът ѝ разправя за продажба на къщата. Казва:

— Тия тъжни спомени ни причиняват болка!

Той лъже, страданието е почти един приятел. Но се вълнува, той обича големите жестове. Тръгва довечера за Брюксел. Тя трябва да го намери там.

— Да знаете в какво безредие е къщата...

Цялото ѝ минало — унищожено. Гостната, уредена с дълго търпение. Мебелите, поставени там не от човек, не от продавача, но от времето. Тия мебели не мебелираха гостната, а нейния живот. Дърпат онова кресло далеч от камината и оная стенна масичка далеч от стената. И ето че всичко се откъсва от миналото и за първи път е с оголен образ.

— И вие ли ще заминете? Тя прави безнадежден жест.

Хиляди връзки — скъсани. Значи, едно дете държеше връзките със света, около които се нагласяваше светът? Едно дете, чиято смърт е толкова голямо поражение за Женевиев? Тя се отдава на скръбта.

— Боли ме... Бернис ѝ говори нежно:

— Аз ще ви отведа. Ще ви отвлека. Спомняте ли си? Аз ви казах, че един ден пак ще дойда. Аз ви казах...

Бернис я притиска в прегръдките си и Женевиев отпуска глава назад и очите ѝ заблестяват от сълзи — Бернис не държи вече в ръцете си пленница, а едно разплакано момиченце.

Кап Жюби...

Бернис, драги, днес е денят на пощата. Самолетът е тръгнал от Сиснерос. Скоро ще мине тук и ще ти донесе тия няколко укора. Аз мислих много за твоите писма и за нашата пленена принцеса. Разхождайки се вчера по плажа — толкова пуст, толкова гол, вечно измиван от морето, — аз мислех, че ние приличаме на него. Не зная сигурно дали ние съществуваме. Ти си виждал през някои вечери с трагични залези как цялото испанско укрепление потъва в лъскавия плаж. Но отражението на загадъчната синева не е от същия род както укреплението. Това е твоето царство. Не твърде действително, не много сигурно... Но Женевиев — остави я да живее.

Да, знам, че сега тя е объркана. Но в живота драмите са редки. Толкова малко са приятелствата, нежностите и любовта, които човек може да разчисти. Въпреки онова, което казваш за Ерлен, мъжът не е от голямо значение. Мисля... че животът се крепи на друго нещо.

Навиците, условностите, законите, всичко, което не чувствуваш като необходимост, всичко, от което си избягал... Тъкмо това е, което дава рамката на живота. За да съществуваш, потребно е да имаш около себе си реалности, които са трайни. Нелепи или несправедливи — това са само думи. И Женевиев, отвлечена от тебе, ще бъде лишена от същинската Женевиев.

И после дали тя знае от какво има нужда? Дори и навикът на богатство, който тя не подозира. Парите позволяват завоюване на богатата, външния оживен живот — а нейният живот е вътрешен, — но богатството е, което

дава трайност на нещата. То е невидимата подземна река, която цяло столетие храни стените на жилището, спомените — тоест душата. И ти ще изпразниш нейния живот, както се изпразва някой апартамент от хилядите предмети, които човек вече не забелязва, но които съставят апартамента.

Ала аз си представям, че за тебе да обичаш, значи да се родиш. Ти ще мислиш, че си отвлякъл една нова Женевиев. За тебе любовта е оня цвят на очите, който ти виждаше понякога в нея и който може да се поддържа лесно както някоя лампа. И истина е, че в известни минути най-простите думи изглеждат натежнели от такава сила, че е лесно да се подхранва любовта...

Но да живееш, несъмнено е съвсем друго нещо.

VII

Женевиев пипа тая завеса или онова кресло със стеснение, нежно, но така, както човек съзира гранични камъни. Досега тия милувки с пръсти бяха само игра. Досега тоя декор бе тъй лек, защото се явяваше и изчезваше както в театър. Тя, чийто вкус бе толкова сигурен, никога не бе се запитвала какви бяха наистина тоя персийски килим и тази пъстра тъкан от Жуи. До днес те създаваха образа на една обстановка, толкова нежна, но сега бяха насреща ѝ.

„Това не е важно — мисли Женевиев, — аз съм още чужденка в един живот, който не е мой.“ Тя се отпуска в едно кресло и затваря очи. Също като в купе от бърз влак. Всяка секунда, която усещаш, хвърля назад къщи, гори, села. И все пак, когато отвориш очи, от кушетката си виждаш само една бакърена халка, все една и съща. Преобразен си, без да знаеш как. „След осем дни аз ще отворя очи и ще бъда нова: той ще ме отвлече.“

— Какво мислите за нашето жилище?

Защо трябва да я събужда вече? Тя гледа. Не може да изрази какво чувства: на тоя декор му липсва дълготрайност. Неговата скеля не е солидна...

— Приближи се, Жак, ти, ти съществуващ...

Тоя полумрак по диваните, тапетите на ергенското жилище. Тия марокански платове по стените. Всичко това след пет минути се сваля и изчезва:

— Защо скривате стените, Жак, защо искате да притъпите допира на пръстите до стените?...

Тя обича да гали с длан камъка, да гали ония неща от къщата, които са най-сигурни и най-дълготрайни. Всичко, което може да те носи дълго като кораб...

Той показва богатствата си — „спомени“. Тя разбира. Тя познаваше офицери от колониалните войски, които водеха в Париж живот на призраци. Те се срещаха по булевардите и се чудеха, че са

живи. В къщите им личеше донякъде някоя къща от Сайгон или от Маракеш. Говореха за жени, за другари, за повишения; но драпериите, които там са били може би самата плът на стените, тук изглеждаха мъртви.

Тя пипаше с пръст тънките медни предмети.

— Вие не харесвате моите украшения?

— Прощавайте, Жак... Това е малко...

Тя не смееше да каже „просташко“. Но нейният сигурен вкус, който се дължеше на това, че тя познаваше и обичаше само истинските Сезанови платна, а не копията им, истинските мебели, а не имитациите им, я караше да презира смътно тия украшения. Тя бе готова да пожертвува с най-великодушно сърце всичко; струваше й се, че би могла да изтърпи да живее в само варосана килия, но тук чувствуваше, че нещо от нея се излага. Не нейната изтънченост на богатско дете, но — каква чудновата мисъл! — самата й прямота. Той долови стеснението, и, без да го разбира.

— Женевиер, аз не мога да ви дам удобството, на което сте свикнали, аз не съм...

— О, Жак! Вие сте луд, какво си помислихте! Все ми е едно — тя се притискаше в прегръдките му, — но просто аз предпочитам вместо килиите ви един прост, хубаво лъснат паркет... Аз ще уредя всичко това...

После тя спря; досети се, че голотата, която желаше, бе един много по-голям разкош, че тя изискваше много повече предмети, отколкото тия маски по лицата на предметите. Оня хол, дето тя играеше като дете, ония паркетни от излъскано орехово дърво, ония тежки маси, които можеха да минат през столетия, без да се демодират или да остаряят...

Почувствува страшна тъга. Не съжаление за богатството, за онова, което то ви позволява: несъмнено тя по-малко от Жак бе познала излишеството, но разбираше точно, че в новия си живот ще бъде богата тъкмо с излишеството. Ней не й бе потребно това. Но тя нямаше да има вече оная сигурност за дълготрайността. Тя помисли: „Нещата траеха по-дълго от мене. Аз бях приемана, придружавана, осигурена, че един ден те ще бдят над мене, а сега аз ще бъда по-дълготрайна от нещата.“

Тя продължава да мисли: „Когато отивах извън града...“ Вижда отново къщата през гъстите липи. Най-устойчивото стигаше до повърхността: пред входната врата площадката с широки камъни, която слизаше в пръстта.

Там... Тя си спомня за зимата. Зимата, която плеви всичките сухи съчки от гората и оголва всяка линия на къщата. Вижда се самата скеля на света.

Женевиев минава и подсвирва на кучетата си. Листата пращят под всяка нейна стъпка, но след това подбиране, което прави зимата, след това голямо плевене, тя знае, че пролетта ще подпълни вътъка, ще възлезе по клоните, ще разпука пъпките, ще поднови тия зелени сводове, които са дълбоки и подвижни като водата.

Там нейният син не е съвсем изчезнал. Когато тя влиза в зимника, за да обърне не съвсем узрелите дюли, те ѝ току — що се е измъкнал оттам, но след като толкова си тичал, моето момче, толкова си лудял, не е ли разумно да спиш?

Тя знае там следата на мъртвите и не се бои от нея. Всеки прибавя своето мълчание към мълчанието на къщата.

Вдигаш очи от книгата си, спираш дъха си, приемаш зова, който току — що е заглъхнал.

Изчезнали? Когато измежду ония, които се променят — те единствени са дълготрайни, когато техният последен образ най-сетне е толкова истински, че нищо от тях не ще може никога да го отрече!

„Сега аз ще вървя с тоя мъж и ще страдам, и ще се съмнявам в него.“ Защото това човешко смещение на любов и отблъскване тя го разбираше само в ония, чиито съдби бяха вече завършени.

Тя отваря очи. Бернис мечтае.

— Жак, трябва да ме закриляш, аз ще тръгна бедна, толкова бедна!

Тя ще надживее къщата в Дакар и тълпата в Буенос Айрес в един свят, дето има само зрелища, ненужни и едва ли по-реални — ако Бернис не е достатъчно силен, — отколкото зрелищата в книгите.

Но той се навежда над нея и говори нежно. Тя би искала да повярва на образа, който той създава за себе си, на тая нежност с божествена същина. Иска да обича образа на любовта: тя има само тоя блед образ, за да я брани...

Довечера ще намери в насладата това слабо рамо, това слабо убежище и ще скрие там лицето си, както животно, което умира.

VIII

— Къде ме водите? Защо ме водите тук?

— Не ви ли харесва тоя хотел, Женевиер? Ако искате, да си вървим?

— Да, да си вървим... — рече тя с боязън.

Фаровете светеха слабо. Навлизаха в нощта мъчително, като в дупка. От време на време Бернис хвърляше встрани бърз поглед: Женевиер беше съвсем бледа.

— Студено ли ви е?

— Малко, но няма нищо. Забравих да взема кожата си.

Тя беше едно много безразсъдно девойче. Усмихна се.

Сега валеше.

„Гнилота!“ — каза си Жак, но още мислеше, че околностите на земния рай са такива.

Към Санс трябваше да се смени една свещ на колата. Той беше забравил подвижната лампа: още едно забравено нещо. Под дъжда опипа с един ключ, който не хващаше. „Трябваше да вземем влака.“ Той упорито си повтаряше това. Бе предпочел колата си, защото тя създаваше чувство на свобода. Хубава свобода! Всъщност от началото на това бягство той бе вършил само глупости; и всички тия забравени неща!

— Ще успеете ли?

Женевиер бе дошла при него. Тя изведнъж се почувствува пленница: едно дърво, две дървета като часови и тая глупава колибка на кантонера. Боже мой, каква смешна мисъл... Тук ли щеше да живее тя завинаги?

Той свърши и хвана ръката ѝ.

— Вие имате треска! Тя се усмихна.

— Да... уморена съм малко, иска ми се да спя...

— Но защо слязохте под дъжда?

Моторът работеше все тъй лошо, с прекъсвания и гракане.

— Ще стигнем ли, миличък Жак? — Обхваната от треска, тя беше полузаспала. — Ще стигнем ли?

— Да, да, любов моя, скоро ще бъдем в Санс.

Тя въздъхна. Това, което опитваше да прави, бе свръх силите ѝ. Й всичко поради тоя мотор, който прекъсваше. Толкова мъчно бе да издърпваш всяко дърво. Всяко. Едно след друго. И пак започваше отново.

„Невъзможно — мислеше Бернис, — ще трябва отново да спрем.“ Той разсъждаваше за тая повреда със страх. Боеше се от неподвижността на гледката. Тя кара да се проявяват някои мисли, които са само кълнове. Боеше се от някаква сила, която щеше да се прояви.

— Миличка Женевиер, не мислете за тая нощ... Мислете за скорошното бъдеще... Мислете за... за Испания. Ще обикнете ли Испания?

Един слаб далечен глас му отговори:

— Да, Жак, аз съм щастлива, но... малко ме е страх от разбойници.

Той видя как тя се усмихна нежно. Тия думи нараниха Бернис, тия думи, които не казваха нищо друго освен: пътуването в Испания, вълшебната приказка... Без вяра. Армия без вяра. Една армия без вяра не може да завладява. „Женевиер, тъкмо тая нощ и тоя дъжд унищожават нашата увереност...“ Изведнъж му стана ясно, че тая нощ приличаше на несвършваща болест. Той чувствуваше в устата си тоя вкус на болест. Беше една от нощите без надежда за съмване. Той се бореше, повтаряше си отмерено: „Зората ще бъде изцеление, само да не вали... Само...“ Нещо в тях беше болно, но той не го знаеше. Мислеше, че земята бе загнила, че нощта беше болна. Желаше да дойде зората, подобно на осъдените: „Щом съмне, аз ще дишам.“ Или: „Когато дойде пролетта, аз ще бъда млад...“

— Женевиер, мислете за нашата къща там...

И веднага му стана ясно, че съвсем не биваше да казва това. Нищо не можеше да сътвори в Женевиер образа на тая къща.

— Да, нашата къща... — Тя опитваше звука на думата. Нейната топлина се изплъзваше, нейната сладост беше мимолетна. Тя разтърси много мисли, които дотогава не подозираше, че съществуват в нея, и които щяха да образуват думи — много мисли, които я плашеха.

Не познавайки хотелите в Санс, той спря при един фенер, за да погледне пътеводителя. Един почти гаснещ газ размърдаваше сенките,

оживяваше на обезцветената стена една табела с размита боя: „Колела...“ Стори му се, че това е най-тъжната и най-просташката дума, която някога е прочел. Символ на посредствен живот. Стана му ясно, че много неща в неговия живот там бяха посредствени, но че той не бе забелязвал това досега.

— Огънче, шефе...

Трима мършави дангалаци го гледаха, смеейки се.

— Тия американци... търсят пътя си... Сетне се загледаха в Женевиев.

— Махайте се оттук! — изръмжа Бернис.

— Твоята женска си я бива. Но да видиш нашата от двадесет и девети!...

Женевиев се наведе към него малко разтревожена. — Какво казват?... Моля ви се, да се махаме оттук.

— Но, Женевиев...

Той направи усилие и замълча. Трябваше да намери хотел... Тия пияни уличници... но какво значение има това? После помисли, че тя е трескава, че страда, че трябваше да ѝ спести тая среща. С болезнена настойчивост се укоряваше, че я е забъркал в некрасиви неща. Той...

Хотел „Дю Глоб“ беше затворен. Всички тия малки хотели работеха като галантерийни дюкяни. Той дълго чука на вратата, докато най-сетне принуди някакви бавни стъпки да забързат. Нощният пазач откряна вратата:

— Пълно е.

— Моля ви, жена ми е болна! — настоя Бернис.

Но вратата се бе затворила вече. Стъпките заглъхнаха в дъното на коридора.

Всичко ли се бе съюзило срещу тях?...

— Какво отговори той? — запита Женевиев. — Защо, защо той дори не отговори?

Бернис се въздържа да ѝ каже, че тук не е площад Вандом и че щом си напълнят коремите, малките хотели заспиват. Това е съвсем естествено. Той седна, без да промълви дума. Лицето му лъщеше от пот. Не потегляше и гледаше блесналия паваж, а дъждът се промъкваше в шията му; струваше му се, че ще трябва да раздвижи бездействието на цялата земя. И отново тая глупава мисъл: като се съмне'...

В тоя миг трябваше наистина да се каже една човешка дума. Женевиев се опита:

— Всичко това няма значение, моя любов. Трябва да се трудим за нашето щастие.

Бернис я загледа.

— Да, вие сте великодушна.

Той беше развълнуван. Би желал да я целуне, но тоя дъжд, неудобството, умората... Само хвана ръката ѝ и почувствува, че треската се усилваше. Всяка секунда разяждаше това тяло. Той се успокояваше с въображаеми картини. „Аз ще ѝ направя един много горещ грог. Ще ѝ мине. Един врял грог. Ще я обвия в завивки. Ние ще се гледаме и ще се смеем на това трудно пътуване.“ Усети някакво неясно чувство на щастие. Но непосредственият живот бе съвсем далеч от тия картини. Други два хотела не отговориха. Трябваше всеки път да си представя тия въображаеми картини. И всеки нов път те губеха от своята яснота и тая малка сила, която съдържаха, не можеше да се осъществи.

Женевиев се бе смълчала. Той чувствуваше, че тя няма да се оплаква и няма да каже нищо повече. Той можеше да кара часове, дни — тя нямаше да каже нищо. Никога нищо повече. Той можеше да извие ръката и — тя нямаше да каже нищо... „Аз се обърквам, сънувам!“

— Женевиев, мило дете, лошо ли ви е?

— Не, не, мина, сега ми е по-добре.

Тя се бе отчаяла от много неща. Бе се отрекла от тях. Заради кого? Заради него. От неща, които той не можеше да ѝ даде. Това, похубавото... то беше пружина, която се късаше. Сега е по-покорна. Ще ѝ бъде все по-добре и по-добре. Защото се е отказала от щастието. Когато бъде съвсем добре... „Ех! Какъв глупак съм: още сънувам.“

Хотел „Дьо л'Есперанс е Д'Англьотер“. Специални цени за пътуващи търговци.

— Облегнете се на ръката ми, Женевиев... Да, да, една стая. Госпожата е болна: бързо един грог! Един врял грог!

Специални цени за пътуващи търговци. Защо тоя израз е толкова тъжен?

— Седнете в това кресло, така ще бъде по-добре. Защо не донасят грога? Специални цени за пътуващи търговци.

Старата прислужница се разтича.

— Ето, мила госпожо. Клетата госпожа. Тя цяла трепери, съвсем е побледняла. Аз ще ѝ приготвя грейка. Стаята е четиринадесети номер, хубава, голяма стая... Господинът ще трябва да попълни адресните листове.

С една мръсна писалка между пръстите той забеляза, че имената им са различни. Помисли, че излага Женевиер на любезниченето на слуги. „Заради мене. Липса на вкус.“ И пак тя му помогна.

— Любовници — рече тя, — не е ли нежно това?

Те мислеха за Париж, за скандала. Виждаха лица, които се раздвижват. Започваше нещо трудно само за тях, но те се пазеха и от най-малките думи, от страх да не срещнат еднаквите си мисли.

И Бернис разбра, че досега не е имал нищо, нищо освен един малко неизправен мотор, няколко капки дъжд, десет загубени минути, докато намери хотел. Изтощаващите трудности, които мислеха, че са преодолели, произлизаха от самите тях. Женевиер се бяхтеше срещу самата себе си и онова, което изтръгваше от себе си, бе тъй силно сраснато с нея, че тя беше вече разкъсана.

Той взе ръцете и, но пак съзна, че думите не можеха да му послужат.

Тя спеше. Той не мислеше за любов. Но сънуваше странни неща. Възпоминания. Пламъка на лампата. Трябва да бързаме — да поддържаме лампата. Но трябва също тъй да закриляме пламъка от силния вятър, който духа.

И особено това откъсване от всичко. Той би желал тя да бъде жадна за блага. Да страда от нещата, да бъде засегната от нещата. И в същото време да вика като дете, за да бъде хранена с тях. Тогава въпреки своята немотия той би могъл да ѝ даде много. Но той коленичи, беден, пред това дете, което не беше гладно.

IX

— Не. Нищо... Остави ме... А! Вече?

Бернис е станал. В съня му неговите движения бяха тежки като движенията на бурлак. Като движенията на апостол, който те измъква от твоите собствени гълбини и те изважда на открито. Всяка негова стъпка бе изпълнена със смисъл, като стъпките на танцьор. „О, моя любов...“

Той се разхожда надлъж и нашир: това е смешно.

Прозорецът е измърсен от зората. Тая нощ той бе тъмосин. Под светлината на лампата ставаше дълбок като сапфир. Тая нощ той се углъбяваше чак до звездите. Сънуваш. Въобразяваш си. Плуваш върху предницата на кораб.

Тя прибира колене към себе си; усеща тялото си меко като недопечен хляб. Сърцето бие много бързо и причинява болка. Също като във вагон. Тракането на осите отмерва бързия бяг. Осите бият като сърцето. Залепяш чело на стъклото и пейзажът се изнизва: черни грамади, които кръгзорът най-сетне прибира и постепенно те обгръща със своето спокойствие, сладостно като смъртта.

Тя би искала да извика на мъжа: „Задръж ме!“

Ти целият си в прегръдките на любовта — с настоящето, с миналото, с бъдещето си, прегръдките на любовта свързват влюбените...

— Не. Остави ме.

Тя става.

Х

„Това решение — мислеше Бернис, — това решение бе взето извън нас.“ Всичко стана, без да разменят дума. Това връщане бе сякаш предварително уговорено. Тъй като тя беше болна, не ставаше дума да се продължи пътуването. Щяха да видят по-късно. Едно толкова кратко отсъствие. Ерлен е далеч, всичко ще се нареди. Бернис се учудваше, че всичко изглежда толкова лесно. Той знаеше, че това не бе вярно. Всъщност те, те именно можеха да действуват без усилие.

От друга страна, той се съмняваше в себе си. Знаеше, че пак се бе поддал на въображаеми картини. Но от каква глъбина идеха тия картини? Тая сутрин, събуждайки се срещу тоя нисък и безцветен потон, той тутакси бе помислил: „Нейната къща бе кораб. Той пренасяше поколенията от един бряг до друг. Пътуването, нито тук, ни другаде, няма смисъл, но каква сигурност изпитваш, като имаш билета, кабината и куфарите си от жълта кожа! От това, че си се качил на кораба...“

Той не знаеше още дали страда, защото върви по наклон и защото бъдещето иде насреща му, без той да трябва да го сграбчи. Когато човек се изостави съвсем, не страда. Когато човек се изостави дори на тъгата, той вече не страда. Ще страда по-късно, когато противопостави някои картини.

Така той разбра, че те лесно играеха тая втора част от ролята си, защото тя бе предвидена някъде в тях самите. Казваше си това, управлявайки колата, която и сега не вървеше добре. Но ще пристигнат. Вървяха по един наклон. Все тоя образ на наклон.

Към Фонтенбло тя ожадня. Те разпознаваха всяка подробност на пейзажа. Пейзажът спокойно се закрепяваше. Той вдъхваше сигурност. Той беше необходима рамка, която се очертаваше.

В една гостилница им поднесоха мляко. Защо да бързат? Тя го пиеше на малки глътки. Защо да бързат? Всичко, което ставаше, идеше към тях като нещо необходимо: все тая картина на необходимост.

Тя беше нежна. Беше му признателна за много неща. Отношенията им сега бяха много по-свободни от вчера. Тя се усмихваше, сочеше едно птиче, което кълвеше пред вратата. Нейното лице му се стори ново, къде беше виждал той такива лица?

На пътниците. На пътниците, които след няколко секунди животът ще откъсне от вашия живот. По пристанищата и гарите. Това лице може вече да се усмихва, да живее с непознати устреми.

Той отново вдигна очи. Тя беше в профил, приведена и мечтаеше. Когато мръднеше малко глава, той нея виждаше.

Несъмнено тя все така го обичаше, но не бива да се иска премного от едно слабо девойче. Очевидно той не можеше да каже: „Връщам ви свободата“, нито някоя също тъй нелепа фраза, но й говори за онова, което смяташе да прави, за бъдещето си. И в оня живот, който той си представяше, тя не беше включена. За да му благодари, тя сложи малката си ръка върху лакътя му:

— Вие сте всичко... цялата моя любов. И това бе вярно, но в тия думи той разбра също тъй, че те не бяха създадени един за друг.

Упорита и нежна. Едва ли не корава, жестока, несправедлива, но без да го съзнава. Да защитава на всяка цена някакво неясно благо. Спокойна и нежна. Тя не бе създадена също и за Ерлен. Той знаеше това. Животът, който тя казваше, че наново ще почне с него, и бе носил само болка. Но тогава за какво бе създадена тя? Изглеждаше, че не страда.

Отново потеглиха. Бернис се извиваше мъничко вляво. Знаеше, че и той не страда, но несъмнено вътре в него някакво животно беше ранено и сълзите му бяха необясними.

В Париж не бе станало нищо необикновено: човек не причинява кой знае какви промени.

XI

Каква полза? Около него градът бе обзет от своята безполезна вече суетня. Той знаеше, че от тая бъркотия нищо не може да излезе. Вървеше бавно срещу чуждото множество на минувачите. И мислеше: „Също като че не съм тук.“ Той трябваше да замине скоро: това бе добре. Знаеше, че работата му ще го обкръжи с такива отговорности, че отново ще се намери в една действителност. Знаеше също, че във всекидневния живот най-малката крачка добива значимостта на факт и че тук духовният разгром губи малко от смисъла си. Дори шегите по летищата ще имат същата сладост. Това беше странно и все пак — така. Но той не се интересуваше от себе си.

Минавайки край „Парижката света Богородица“, влезе вътре, изненада се от гъстото множество и се прислони до един стълб. Но защо се намираше тук? Той сам се питаше. В края на краищата беше дошъл, защото тук минутите водеха до нещо. Навън те вече не водеха до нищо. Така. „Навън минутите вече не водят до нищо.“ Също тъй усещаше потребността да проумее себе си и се отдаваше на вярата така, както на която и да е дисциплина на мисълта. Казваше си: „Ако намеря някоя формула, в която да бъде изявен, която да ме обединява — за мене това ще бъде истинското — и добавяше уморено: — И все пак не бих го повярвал.“

И изведнъж, стори му се, че въпросът бе за някакво отплуване и че целият му живот се бе изхабил в опити да избяга по тоя начин. И началото на проповедта го смути като сигнал за заминаване.

— „Царството небесно — започна проповедникът, — царството небесно...“

Той се подпря с ръце върху широкия перваз на амвона... наведе се над множеството. Струпано множество, което поглъща всичко. Трябва да бъде нахранено. Хрумваха му образи с необикновена убедителност. Той мислеше за рибите, хванати в риболовния кош, и без връзка добави:

— „Когато галилейският рибар...“

Той употребяваше вече само думи, които повличаха цяла редица възпоминания, думи, които бяха дълготрайни. Струваше му се, че извършва бавен натиск над множеството, че удължава постепенно устрема си, както разкрячите на някой бегач!

— „Да знаехте... Да знаехте колко любов...“

Той спря малко задъхан: чувствата му бяха премного пълноценни и не можеха да бъдат изразени. Той разбра, че и най-малките думи, най-изтърканите му се струват натежнели от премного смисъл и че не различаваше думите, които даряват. Светлината на свещите правеше лицето му восъчно. Той се възправи, опрял ръце и дигнал отвесно чело. Когато се отпусна, множеството се поразмърда като море.

Сетне думите нахлуха и той пак говори. Говореше с изумителна увереност. С радост като пристанищен носач, който съзнава силата си. Идеха му мисли, които се раждаха извън него през това време, когато довършваше израза си, като товар, който му подаваха, и той предварително чувствуваше как смътно се издига в него образът, дето ще сложи формулата, която би го приобщила с тоя народ.

Сега Бернис слушаше заключението.

— „Аз съм изворът на всеки живот. Аз съм приливът, който влиза във вас и ви оживява, и се оттегля. Аз съм болката, която влиза във вас и ви разкъсва, и се оттегля. Аз съм обичта, която влиза във вас и трае навеки.“

И вие идете да ми противопоставите Марсион^[1] и четвъртото евангелие. И вие идете да ми приказвате за вмъкване на чужди изрази^[2] между истинските. И вие идете да издигнете срещу мене вашата жалка човешка логика, когато аз съм оня, който е отвъд нея, когато тъкмо от нея ви освобождавам аз!

О, пленници, разберете ме! Аз ви освобождавам от вашата наука, от вашите формули, от вашите закони, от това заробване на духа ви, от тоя детерминизъм, по-суров от фаталността. Аз съм слабото място на бронята. Аз съм прозорчето в затвора. Аз съм грешката в пресмятането: аз съм животът.

Вие изчислихте пътя на звездата, о, поколение на лабораториите, но не познавате вече звездата. Тя е една формула във вашата книга, но не е вече светлина. Вие знаете за това по-малко от едно детенце. Вие

открихте дори закони, които управляват човешката любов, но самата тая любов се изплъзва от вашите формули: вие знаете за нея по-малко от една девойка! Щом е тъй, елате при мене. Аз ще ви възвърна нежността на светлината, светлината на любовта. Аз не ви заробвам: аз ви спасявам. Освобождавам ви от човека, който пръв пресметна падането на един плод и ви окова в това робство. Моят дом е единственият изход, какво ще станете вие извън моя дом?

Какво ще станете вие извън моя дом, вън от тоя кораб, дето изнизването на часовете има смисъл, както изтичането на морето по лъскавия нос на кораба. Морето, което тече, без да прави шум, но носи островите. Движението на морето.

Елате при мене вие, за които делото, което не води към нищо, бе горчиво.

Елате при мене вие, за които мисълта, която води само към законите, бе горчива...“

Той разтвори обятия:

— „Защото аз съм оня, който приема. Аз носех греховете на света. Аз носех неговото зло. Аз носех вашите мъки на животни, които загубват малките си, и вашите неизлечими болести — и вие бяхте облекчени. Но твоята болка, днешен мой народе, е едно бедствие, по-голямо и по-непоправимо, и все пак аз ще го нося както другите. Ще нося по-тежките окови на духа.

Аз съм тоя, който носи бремето на света.“

На Бернис се стори, че тоя човек е отчаян, защото той не викаше, за да получи знамение. Защото не възвестяваше знамение. Защото той отговаряше на себе си.

— „Вие ще бъдете деца, които играят.

Елате при мене и аз ще дам смисъл на вашите напразни всекидневни усилия, те ще съзиждат в сърцето ви и аз ще направя от тях нещо човешко.“

Словото прониква в множеството. Бернис не чува вече словото, но нещо, което е в словото и което се възвръща като музикална фраза.

„... аз ще направя от тях нещо човешко.“

Той се тревожи.

— „Елате при мене, днешни влюбени, и от вашите любовни чувства, сухи, жестоки и безнадеждни, аз ще направя нещо човешко.

Елате при мене и от вашето бързане към плътта и от вашето тъжно възвръщане аз ще направя нещо човешко...“

Бернис усеща, че мъката му расте.

— „... Защото аз съм тоя, който се възхити от човека...“

Бернис е съвсем объркан.

— „Аз единствен мога да възвърна човека на самия него.“

Свещеникът млъкна. Изтощен, той се обърна към олтара. Поклони се на бога, който бе възвестил. Почувствува се смирен, като че бе дал всичко, като че изчерпването на неговото тяло беше някакво дарение. Без сам, да съзнава, той се отъждествяваше с Христос. Обърнат към олтара, той поде с ужасяваща бавност:

— „Отче мой, аз повярвах в тях и затова отдадох живота си...“

И за последен път се наведе към множеството и каза:

— „Защото ги обичам...“

Сетне потрепера.

На Бернис мълчанието се стори чудодейно.

— „В името на отца...“

Бернис мислеше: „Каква безнадеждност! Къде е веруюто? Аз не чух веруюто, а един съвършен, безнадежден вик.“

Той излезе. Големите улични лампи щяха скоро да светнат. Бернис вървеше по брега на Сена. Дърветата стояха неподвижни, е клони, безредно застинали в гъстия като клей здрач. Бернис вървеше. Някакво спокойствие го бе обзело от прекъсването на деня, спокойствие, за което хората смятат, че е причинено от разрешаването на някаква проблема.

Но тоя здрач... Завеса в дъното, прекалено театрална, която е служила вече при сгромолясването на империи, при вечерите на поражение и при развързката на бледи любовни истории и която ще служи утре за други пиеси. Завеса в дъното, която разтревожва, когато вечерта е спокойна, когато животът се влече, защото човек не знае каква драма се играе. Ах, да имаше нещо, което да го спаси от една толкова човешка тревога...

Големите улични лампи светнаха всички наведнъж.

[1] Марсион — християнски еретик от II в. сл.н.е. — Б.пр. ↑

[2] Вмъкване на чужди изрази в старите религиозни книги. —
Б.пр. ↑

XII

Таксита. Автобуси. Оживление, което не може да се назове и в което е приятно, нали, Бернис, да се загубиш? Тромав човек, закован на асфалта. Хайде, поразмърдай се! Жени, които срещаш само веднъж в живота си: единствен случай за щастие. Оттатък е Монмартр, цял в по-остра светлина. Уличните момичета вече се лепят. Махай се!... Оттатък — други жени.

Коли „Испано“ като изящни кутии, които правят дори от нехубавите жени скъпоценна плът. Петстотин банкноти в бисери, висящи по гърдите, а какви пръстени! Луксозна плът. Още едно тревожно улично момиче: „Остави ме! Аз те познавам, мръсно, махай се! Оставете ме да мина, аз искам да живея!“

Тая жена вечеряше пред него във вечерна рокля, с триъгълен разрез на голия гръб. Той вижда само тила, само плещите, тоя сляп гръб, дето пробягват бързи тръпки. Тая материя, която постоянно се възобновява и не може да се улови. Тъй като жената пушеше цигара, подпряла брадичка на юмрука си, и извиваше глава, той видя само една празна плоскост.

„Стена“ — помисли той.

Танцовачките започнаха да играят. Стъпката им бе гъвкава и душата на балета им вдъхваше душа. Бернис обичаше тоя ритъм, който ги караше да увисват в равновесие. Едно съвсем застрашено равновесие, но което те си възвръщаха винаги с учудваща увереност. Те смущаваха чувствеността с това, че винаги разстройваха образа, който щеше да се установи, и пред прага на почивката, на смъртта го превръщаха отново в движения. То беше самият израз на страстното желание.

Пред него бе тоя загадъчен гръб, гладък като повърхност на езеро. Но едно скицирано леко движение, една мисъл или тръпка разливаха по него дълга тъмна вълна. Бернис мислеше: „Имам нужда от всичко тъмно, което се движи зад него.“

Танцовачките се покланяха, след като бяха начертали и изтрили няколко загадки по пясъка. Бернис направи знак на най-ефирната от

тях.

— Ти танцуваш хубаво.

Той отгатваше тежестта на нейната плът, подобна на плод, и за него бе откритие, като разбра, че тя все пак има тежест. Цяло богатство. Тя седна. Имаше настойчив поглед и нещо волско в бръснатия врат. То беше най-негъвката точка в това тяло. Лицето ѝ съвсем не бе изтънчено, но цялото ѝ тяло като че изхождаше от това лице и разливаше голямо спокойствие.

После Бернис съзря слепените ѝ от потта коси. Една бръчка под грима, овехтелият накит. Излязла от танца, като от стихията си, тя изглеждаше повехнала и негъвкава.

— За какво мислиш?

Тя направи несръчно движение.

Цялото това нощно оживление добиваше смисъл. Оживлението на грумовете, на шофьорите на таксито, на директора. Те вършеха занаята си, който в края на краищата беше да тикнат пред него това шампанско и това уморено момиче. Бернис гледаше живота откъм кулисите, дето всичко е занаят. Дето няма ни порок, ни добродетел, ни смътно вълнение, но един толкова привичен труд, толкова безличен, колкото трудът на група работници за определена работа. Дори тоя танц, който обединяваше движенията, за да се създаде един език, можеше да говори само на чужденеца. Само чужденецът можеше да съзри тук някаква постройка, каквато те отдавна бяха забравили. Така музикантът, който свири за хиляден път същия музикален къс, загубва смисъла му. Тук те правят стъпки, усмихват се под блясъка на прожекторите, но бог знае с какви мисли. Една, заета единствено с крака си, който я боли, друга с някоя среща — о, толкова жалка! — след танца! И тая, която си мисли: „Дълга сто франка...“ И оная може би с нейното постоянно: „Боли ме.“

Устремът вече гаснеше в него. Той си казваше: „Ти не можеш ми даде нищо от онова, което желая.“ И все пак неговата самотност бе толкова мъчителна, че той имаше нужда от нея.

XIII

Тя се бои от тоя мълчалив човек. Когато се събужда през нощта до заспалия мъж, има чувството, че е забравена на някой пустинен пясъчен бряг.

— Вземи ме в прегръдките си!

Все пак тя усеща пристъпи на нежност... но тоя непознат живот, заключен в това тяло, тия непознати сънища под твърдата кост на челото! Легнала напреко върху тая гръд, тя чувствува как дъхът на мъжа се издига и слиза като вълна и това е тревогата на някакво пътуване по море. Долепи ли ухо до тялото, тя чува твърдите удари на сърцето — тоя мотор в движение или тая секира за разрушаване, — усеща някакво бързо, неуловимо бягство. А това мълчание, когато тя произнася една дума, която го изтръгва от съня. Тя брои секундите между думата и отговора, както пред буря — едно... две... три... Той е някъде отвъд. Когато затваря очи, тя хваща с две ръце и повдига тая тежка — като на мъртвец — глава, както се вдига паважен камък.

— Любими мой, каква безутешност... Загадъчен спътник в пътешествие.

Прострени един до друг и мълчаливи. Чувствуващ живота, който минава през тебе като река. Шеметен бяг. А тялото — устремена лодка...

— Колко е часът?

Даваш си сметка: чудновато пътешествие.

„О, мой любими!“ С отметната глава, с разбъркани коси, като извадена от вода, тя се вкопчва в него. От съня или от любовта жената излиза с тоя кичур коси, залепен на челото, с разстроено лице, като измъкната от морето.

— Колко е часът?

Хе! Защо? Тия часове минават като малки провинциални гари — полунощ, един часът, два часът, — отхвърлени назад, загубени. Нещо се изнизва между пръстите, което не може да се задържи. Да остарееш, не е тежко.

„Много добре си представям какъв ще бъдеш с бели коси и кротко застанала до тебе, аз, твоя приятелка...“

Да остарееш, не е тежко.

Но тоя похабен миг, това отложено спокойствие и тая далечина, ето това е уморително.

— Разкажи ми за твоята страна.

— Там...

Бернис знае, че това е невъзможно. Градове, морета, отечества, всички са еднакви. Понякога има само бегъл облик, който се отгатва, без да го разбираш, и който не може да се предаде.

Той досяга с ръка тялото на жената там, дето плътта е беззащитна. Жена: най-голата жива плът, която свети с най-нежен блясък. Той мисли за тоя тайнствен живот, който я оживява, който я топли като слънце, като вътрешен климат. Бернис не си казва, че тя е нежна, нито че е хубава, но че е топла. Топла като животно. Жива. И това сърце, което непрестанно бие — извор, различен от неговия и заключен в това тяло.

Той мисли за това сладострастие, което удря криле няколко секунди в него — за това безумно птиче, което удря криле и умира. А сега...

Сега небето трепти през прозореца. О, жена след любовта — обезоръжена и развенчана от желанието на мъжа. Отхвърлена между студените звезди. Пейзажите на сърцето се сменят толкова бързо... Преминало е желанието, преминала е нежността, преминала е огнената река. Сега, чист, студен, отърван от тялото, ти си на носа на кораб, запътен в морето.

XIV

Тая подредена гостна стая прилича на станционен перон. В Париж преди бързия влак Бернис прекарва празни часове. С чело, опряно на стъклото, той гледа как тече тълпата. Тая река го е изпреварила. Всеки мъж крои някакъв план, бърза. Заплитат се интриги, които ще се разплетат извън него. Оная жена минава, прави само десетина крачки и излиза извън времето. Тая тълпа беше живата материя, която те храни със сълзи и със смехове, а сега е като материята на мъртви народи.

ТРЕТА ЧАСТ

I

Европа и Африка с малки промеждутъци се приготвиха за нощта, като разчистваха тук-таме последните бури на деня. Бурята в Гренада затихваше, а бурята в Малага се разрази в дъжд. На някои места вихрушките още се вкопчваха в клоните като в коси.

Тулуза, Барселона, Аликанте, след като бяха изпратили бързо пощенския, се подреждаха, прибираха самолетите, затваряха хангарите. Малага, която го очакваше през деня, нямаше нужда да приготвя прожектори. Впрочем той нямаше да се приземи там. Сигурно щеше да продължи, летейки ниско, за Танжер. Трябваше още днес да мине протока на двайсет метра височина, без да вижда брега на Африка, по компаса. Мощен западен вятър дълбаеше морето. Разбитите вълни ставаха бели. Всеки закотвен кораб, обърнат срещу вятъра, работеше с всичките си свръзки, както в открито море. Английската скала^[1] причиняваше на изток такъв натиск, че дъждът се изливаше из ведро. На запад облаците се бяха вдигнали малко. От другата страна на морето Танжер димеше под проливен дъжд, който измиваше града. На хоризонта — струпани кълбести облаци. Но към Лараш небето бе чисто.

Казабланка дишаше под ведро небе. Неподвижни платноходки бележеха пристанището както след битка. По морето, дето бурята бе вилняла, бяха останали само дълбоки правилни бразди, които се ръзгъваха ветрилообразно. Нивята под залеза бяха сякаш по-ярко зелени и дълбоки като вода. Тук-таме в още мокрите места лъщеше градът. В помещението на електромонтьорите — бездействие и очакване. Електромонтьорите в Агадир вечеряха в града: те разполагаха с още четири часа. Ония от Порт-Етиен, Сен-Луи, Дакар имаха време да спят.

В осем часа вечерта безжичният телеграф от Малага съобщи:

Пощенският мина, без да се приземи.

И Казабланка опита светлините си. Лампите, които посочваха площадката, очертаха с червено един къс от нощта, един черен правоъгълник. Тук — там липсваше по една лампа, като изваден зъб. Сетне втори прекъсвач запали фаровете. Те разляха сред полето светлина като локва от мляко. Липсваше само артистът от мюзикхола.

Преместиха един рефлектор. Невидимият сноп заля едно мокро дърво. То едва лъсна, като че бе от кристал. Сетне — една бяла барака, която доби огромна значителност. Сенките ѝ се завъртяха и сетне и тя бе разрушена. Най-после светлият кръг слезе, намери мястото си и отново постла за самолета постелята от бяла слама.

— Добре — рече началникът, — угасете.

Той се качи до канцеларията, прегледа книгата и вече свободен от грижи, погледна телефона. Работ скоро щеше да се обади. Всичко бе готово. Механиците сядаха по бидоните и сандъците.

Агадир не разбираше нищо. По неговите пресмятания самолетът бе вече отлетял от Казабланка. Бяха нащрек, очаквайки го, без да знаят кога ще дойде. Десет пъти сметнаха Венера за бордовата лампа на апарата, както и Полярната звезда, която идеше точно от Север. За да запалят прожекторите, очакваха да се появи още една звезда, да я видят, че броди, без да си намира място сред съзвездията.

Началникът на летището беше в недоумение. Да разреши ли и той отлитането? Той се опасяваше от мъгла на юг, може би до пресъхващия поток Нун, може би дори чак до Жюби, а Жюби оставаше ням въпреки зова на безжичния телеграф. Не можеше да се хвърли нощем самолетът Франция — Америка в мъгла! А тоя пост в Сахара пазеше своята тайна за себе си.

Но в Жюби, откъснати от света, ние изпращаме сигнали за бедствие, като някой кораб:

Съобщете новини пощенския, съобщете...

Ние не отговаряхме вече на Сиснерос, който ни дразнеше със същите въпроси. Така на хиляда километра едни от други ние хвърляхме в нощта напразни жалби.

В двадесет часа и петдесет минути всичко се успокои. Казабланка и Агадир можаха да се чуят по телефона. А нашите

радисти най-сетне се свързаха. Казабланка говореше и всяка дума оттам се повтаряше до Дакар:

Пощенският ще тръгне в двацет и два часа за Агадир.

От Агадир за Жюби: Пощенският ще бъде Агадир дванадесет тридесет. Точка. Ще можем ли да го изпратим към вас?

От Жюби за Агадир: Мъгла. Чакайте деня.

От Жюби за Сиснерос: Порт-Етиен, Дакар. Пощенският ще ноцува Агадир.

Пилотът подписваше пътните листове в Казабланка и смигаше под лампата. Преди малко всеки поглед бе само дребна плячка. Понякога Бернис трябваше да се смята щастлив, че може да се упътва от разбитите бели вълни по границата между земята и водата. Сега в тая канцелария очите му бяха изпълнени с етажерки, с бели листове, плътни мебели. Това беше един стегнат свят — и той щедро раздаваше своята материя. А зад отвора на вратата — свят, изсмукал от нощта.

Той се беше зачервил от вятъра, който десет часа поред бе разтривал бузите му. Капки вода се стичаха от косата му. Той излизаше от нощта подобно каналджия от подземията, с тежките си ботуши, с кожената си дреха, със залепена по челото коса, и продължаваше да смига. Той спря:

— И... вие имате намерение да ме накарате да продължа ли?

Началникът на летището разместваше книжата с кисел вид.

— Ще направите каквото ви се каже.

Той вече знаеше, че няма да го накара да тръгне, а от своя страна пилотът знаеше, че ще поиска да тръгне. Но всеки от тях искаше да докаже на себе си, че той сам решава.

— Заклучете ме с вързани очи в един долап с едно кранче за газ и поискайте от мене да закарам долапа в Агадир: ето какво ме карате да направя.

Той беше премного зает с вътрешния си живот и ни за миг не помисли за някаква лична злополука: тия мисли хрумват на хора с

незаети души, но картината с долапа го възхити. Има невъзможни неща... които все пак той би успял да извърши.

Началникът на летището откряна вратата, за да хвърли цигарата си в мрака.

— Я Виждат се някои...

— Какво?

— Звезди.

Пилотът се раздражни от това:

— Не ме интересуват вашите звезди, виждат се само три. Вие не ме изпращате на Марс, а в Агадир.

— Луната изгрява след един час.

— Луната... Луната...

Тая луна още повече го уязви: чакал ли е някога той луната, за да лети нощем? Да не би да е още ученик?

— Добре. Разбрано. Тогава останете.

Пилотът се успокои, разгъна сандвичите, които бяха от миналата вечер, и кротко задъвка. След двацет минути щеше да тръгне. Началникът се усмихваше. Той потупваше телефона, знаейки, че няма да мине много време и ще сигнализира отлитането му.

Сега, когато всичко бе готово, настъпи празнота. Понякога така спира времето. Пилотът остана неподвижен, приведен напред на стола си, с черни от машинното масло ръце между коленете. Очите му бяха впити в някаква точка между стената и него. Седнал встрани, с полуотворена уста, началникът на летището сякаш чакаше някакъв таен сигнал. Машинописката се прозя, подпря брадичката на ръка и почувствува, че сънят се ражда в нея като някаква огромна маса. Един пясъчен часовник несъмнено течеше. Сетне далечен вик бе досягането, което туря в ход механизма.

Началникът на летището вдигна пръст. Пилотът се усмихна, изправи се, пое пресен въздух.

— А! Сбогом!

Така понякога се прекъсва филм. Неподвижността те сграбчва, всеки миг все по-сериозно, като припадък, а сетне животът отново започва.

И отначало той имаше чувството не че отлита, но че се затваря в някаква влажна и студена пещера, блъскана от бученето на мотора му като море. Сетне, че съвсем малко неща му помагат. Денем облият

гръб на някой хълм, линията на някой залив, синьото небе създават един свят, в който си и ти, но сега той беше извън всичко, в един свят, който се образуваше, в който още са примесени първичните елементи. Равнината се измъкваше, отнасяйки последните градове — Мазаган, Сафи, Матадор, които го осветяваха отдолу като цветни стъклописи. Сетне блеснаха последните чифлици, последните светлини на земята. Изведнъж той ослепя.

„Добре. Май че ще затъна.“

Като следеше указанията на наклона и висотомера, той почна да се спуска, за да излезе от облака. Слабата червенина на една крушка го заслепяваше; той я угаси.

„Добре, излязох, но нищо не виждам.“

Първите върхове на малкия Атлас минаваха, невидими, неми, между две водни пространства, като плуващи айсберги; той ги усещаше до рамото си.

„Хм, зле сме.“

Обърна се. Един механик, единственият пътник, сложил ръчна лампа на коленете си, четеше книга. Само приведената глава изплуваше с преобърнати сенки в кабинката. Тя му се стори странна, осветена извътре, подобна на фенер. Той извика:

— Хей! — но гласът му не се чу. Удари с юмрук по ламарината: човекът, изплувал над светлината, която държеше, продължаваше да чете. Когато обърна страницата, лицето му изглеждаше съсипано.

— Хей! — викна пак Бернис. На два лакътя от него той човек беше недосегаем. Той се отказа да влезе във връзка с него и се обърна напред.

„Трябва да се приближа до нос Гир, но да ме обесят, ако... зле сме.“

Размисли:

„Трябва да съм премного навътре в морето.“

Той коригира пътя си по компаса. Чувствуваше се чудновато отхвърлен вдясно, като плашлива кобила, сякаш действително планините вляво го притискаха.

„Навярно вали.“

Протегна ръка, която дъждът наръси.

„След двайсет минути ще стигна до брега на равнината, ще рискувам по-малко...“

Но изведнъж внезапно проясняване! Небето, изметено от облаците, всички звезди, окъпани, нови. Луната... луната, о, най-хубавата лампа! Летището в Агадир блесна три пъти като светлинна реклама.

„Не ми трябва неговите светлини! Аз имам луната!...“

[1] Гибралтар. — Б.пр. ↑

II

В Кап Жюби денят повдигаше завесата и сцената ми изглеждаше празна. Декор без сянка, без заден план. Дюната — все на същото място, испанското укрепление, пустинята. Липсваше онова леко движение, което създава дори в спокойно време богатството на ливадите и на морето... Чергарите от бавните кервани виждаха, че пясъчните зърна се променят и вечер опъваха шатрите си сред девствен декор. Аз бих могъл да почувствувам и при най-малкото преместване безпределността на пустинята, но тоя неизменен пейзаж ограничаваше мисълта като цветна литография.

На тоя кладенец съответствуваше друг кладенец, триста километра по-далеч. Същият кладенец, привидно същият пясък и гънките на почвата, разположени по същия начин. Но там тъканта на нещата беше нова. Подновявана, както миг след миг се подновява една и съща морска пяна. Тъкмо при втория кладенец бих почувствувал самотността си, тъкмо при следния кладенец непокорството на племената би било наистина загадъчно.

Денят протичаше, оголен от събития. За астрономите той беше само слънчевото движение. Беше за няколко часа коремът на земята, който се пече на слънцето. Тук думите постепенно загубваха смисъла, който им гарантираше нашето човечество. Те включваха в себе си само пясък. Най-тежките думи — „нежност“, „любов“, не бяха в нашите сърца никакво бреме.

„Тръгнал в пет часа от Агадир, ти трябваше вече да си се приземил.“

— Тръгнал в пет часа от Агадир, той трябваше вече да се е приземил.

— Да, драги, да... но югоизточният вятър. Небето е жълто. След няколко часа вятърът ще разблъска пустинята, извайвана цели месеци от северния вятър. Дни на безредие: дюните, блъскани косо, източват пясъка си на дълги къдели и всяка от тях се развива, за да се възстанови малко по-надалеч.

Слушаш. Не. Това е морето.

Един пощенски самолет на път — това е нищо. Но между Агадир и Кап Жюби, над тая неизследвана размирна област — това е другар, който не е никъде. Ей сега в нашето небе ще се появи един неподвижен знак.

„Тръгнал в пет часа от Агадир...“

Мислим смътно за драмата. Един повреден самолет, това е очакване, което се удължава, спор, който става малко нервен и който се изражда. Сетне — времето става необятно и мъчно се запълва с дребни жестове, с думи без продължение...

И внезапно — удар с юмрук по масата. Едно: „Господи! Десет часът...“, което дига на крак хората; то е — един другар, пленен от маврите.

Радистът на безжичния телеграф се е свързал с Лас Палмас. Дизелът шумно пъхти. Динамото бръмчи като турбина. Радистът е впил очи в амперметъра, дето всяко намаляване на тока личи.

Аз чакам прав. Човекът встрани ми протяга лявата си ръка, а с дясната продължава работата си. Сетне ми извиква:

— Какво?

Аз не отговорих нищо. Минават двайсет секунди. Той пак вика, аз не чувам, казвам: „Ах, да?“ Наоколо ми всичко лъщи, през полуотворените капаци се промъква ивица слънце. Лостовете на дизела пускат влажни искри, разбиват тая бликаща светлина.

Най-сетне радистът се обръща цял към мене и сваля каската си. Моторът кашля и спира. Аз очаквам последните думи, но изненадан от тишината, той ми ги извиква така, като че съм на сто метра.

... Съвсем не щат да знаят.

— Кой?

— Те.

— А, да? Можете ли да вземете Агадир?

— Не е час за свръзка.

— Все пак опитайте се.

Аз надрасквам на един бележник:

Пощенският не е пристигнал. Дали наистина е тръгнал? Точка. Потвърдете часа на отлитането.

— Предайте им това.
— Добре. Ще ги викам.
И шумотевицата започва.
— Е?
— ... кайте.

Аз съм разсеян, мисля си: той е искал да каже: „Чакайте.“ Кой пилотира пощенския? Ти ли, Жак Бернис, който си сега извън пространството, извън времето?

Радистът отстранява другите станции, включва един уред за свръзка, поставя каската си. Той почуква с молива си по масата, поглежда часовника си и се прозява.

— Повреден ли, защо?
— Че как мога да зная аз!
— Вярно. А... нищо. Агадир не е чул.
— Ще опитате ли пак?
— Ще опитам пак.
Моторът тръгва.

Агадир продължава да мълчи. Сега ние дебнем гласа му. Ако говори с някой друг пост, ще се вмесим в разговора.

Сядам. Като няма какво да правя, вземам една слушалка и попадам в някаква клетка, изпълнена с птича врява.

Дълги, къси, съвсем бързи трели — не мога да разчета тоя език, но колко гласове откривам в едно небе, което смятах пустинно.

Говореха три поста. Един млъква, друг се вмъква.

— Това ли? Бордо по автоматичната.

Остра, бърза, далечна рулада. Един по-сериозен глас, сетне — по-бавен.

— А това?
— Дакар.

Безнадежден тембър. Гласът млъква, отново почва, пак млъква и пак започва.

— ... Барселона вика Лондон, а Лондон не отговаря.

Там някъде, много далеч, Сент-Асиз разказва нещо приглушено.

Каква среща в Сахара! Цяла Европа събрана, столици с птичи гласове, разменящи си доверителни неща. Прогърмя близко бучене.

Динамото потапя гласовете в мълчание.

— Това Агадир ли беше?

— Агадир.

Все така, не знам защо, с очи, впити в часовника, радистът отправя зов след зов.

— Чу ли?

— Не. Но говори с Казабланка, ще узнаем.

Ние хващаме крадешком тайни... Моливът се колебае, пада, отбелязва една буква, сетне две, сетне бързо десет. Нарездат се. Образуват се думи, изглежда, че ще се определят.

Бележка за Казабланка...

Безобразник! Тенериф ни пречи да чуем Агадир. Силният му глас изпълва слушалките.

... ацнал шест часа, трийсет. Тръгна отново в...

Натрапникът Тенериф продължава да ни пречи.

Но аз вече зная достатъчно. В шест часа и трийсет пощенският се е върнал в Агадир.

— Мъгла ли? Неприятности с мотора?

И трябва да е отлетял отново в седем часа... Няма закъснение. „Благодаря!“

III

Жак Бернис, тоя път преди твоето пристигане аз ще разкрия кой си ти. Ти, когото от вчера радистите определяха точно къде се намиращ, който ще прекара тук установените двайсет минути, за когото аз ще отворя кутия консерви и бутилка вино, който няма да ни разправя нито за любовта, нито за смъртта, нито за някоя от истинските проблеми — а за посоката на вятъра, за състоянието на небето, за своя мотор. Ти, който ще се смееш на остроумието на някой механик, ще пъшкаш от жегата, ще приличаш на всеки от нас...

Аз ще разкажа какво пътуване направи ти. Как отстраняваш облика на нещата, защото твоите стъпки редом с нашите не са като нашите.

Ние имахме едно и също детство и ето че в моя спомен внезапно изниква оня стар, порутен и отрупан с бръшлян зид. Ние бяхме смели деца: „Защо се страхуваш? Бутни вратата...“

Стар, порутен и отрупан с бръшлян зид. Изсъхнал, пронизан, изваян от слънцето, действителен. Между листата шумоляха гущери, които ние наричахме змии, тъй като вече обичахме дори образа на бягството, което е смъртта. Всеки камък от отсамната страна беше топъл, излюпен като яйце и овален като яйце. Това слънце освобождаваше от всякаква загадъчност всеки къс от земята, всяко клонче. Отсам зида царуваше в своето богатство, в своята пълнота полското лято. Ние съзирахме една камбанария. Чувахме една вършачка. Синевата на небето запълваше всички празнини. Селяните жънеха житото, свещеникът пръскаше лозето си, в гостната родителите ни играеха бридж. Ние наричахме ония, които бяха обработвали шейсет години тоя кът на земята, които от рождение до смърт съхраняваха това слънце, тия жита, това жилище, ние наричахме тия сегашни поколения „групата пазачи“. Защото ни се искаше да си представяме, че сме върху най-застрашен остров между два опасни океана, между миналото и бъдещето.

„Завърти ключа...“

На децата бе забранено да натискат тая малка зелена врата — с изтъркана зелена боя на стара лодка, да пипат грамадната ключалка — изход, ръждясал от времето като стара морска котва.

Несъмнено страхуваха се за нас от тоя водоем под открито небе — ужас да не би някое дете да се удави в барата. Зад вратата спеше вода, която ние наричахме неподвижна от хиляда години и за която мислехме всеки път, щом чуехме да се говори за мъртва вода. Мънички кръгли листа я покриваха със зелена тъкан: ние хвърляхме камъни, пробиваха дупки.

Каква свежест имаше под клоните — много стари и много тежки, — които носеха товара на слънцето. Никога лъч не бе ожълтил нежната морава на насипа, нито достигнал скъпоценната тъкан. Камъкът, който бяхме хвърлили, започваше пътя си като звезда, защото за нас тая вода беше бездънна.

„Да седнем...“ Никакъв шум не стигаше до нас. Ние се наслаждавахме на свежестта, на мириса, на влажността, които подновяваха нашата плът. Бяхме се загубили до границите на света, защото вече знаехме, че да пътешествуваш, това значи преди всичко да промениш плътта си.

„Тук е опакото на нещата...“

Опакото на това лято, толкова уверено в себе си, на това поле, на тия лица, които ни държаха пленници. И ние мразехме тоя наложен ни свят. За вечеря отивахме към къщата, натежнели от тайни, подобно индийските плувци, които търсят бисери. В мига, когато слънцето потъва, когато покривката на масата е розова, ние чувахме да се произнасят думите, които ни причиняваха болка:

„Дните се удължават...“

Тогава се чувствавахме отново обсебени от оня стар припев, от тоя живот, изплетен от сезони, ваканции, сватби и смърт. Цялата празна шумотевица на повърхността.

Да избягаме, това бе важното. На десет години ние имахме за убежище дървената скеля на тавана. Мъртви птичета, стари пробити сандъци, необикновени дрехи: нещо от кулисите на живота. И съкровището, което казвахме, че е скрито, съкровището на старите къщи, точно описано във вълшебните приказки: сапфири, опали, диаманти. Съкровището, което блестеше слабо. Което бе смисълът за съществуването на всяка стена, на всяка греда. Тия грамадни греди,

които защитаваха къщата бог знае от какво. О, да, имаше от какво. От времето. Защото у нас то беше големият враг. Бранеха се от него с традициите. Култът към миналото. Грамадните греди. Ала единствени ние знаехме, че тая къща е пусната като кораб. Само ние, които посещавахме складовете за въглища в кораба и трюма, знаехме отде се промъква водата. Знаехме дупките на покрива, през които се промъкваха птичките, за да умират. Знаехме всяка пукнатина на дървената скеля. Долу, в салоните, поканените гости разговаряха, хубави дами танцуваха. Каква измамна сигурност! Несъмнено черпеха с ликьори. Слуги, облечени в черно, с бели ръкавици. О, пътници! А ние горе гледахме как се процежда синята нощ през цепнатините. На покрива. Мъничка дупчица: тъкмо за да падне върху ни една — единствена звезда, изхвърлена за нас от цялото небе. И това беше звездата, от която се разболяваш. Тук ние се обръцахме: тя беше звездата, която причинява смърт.

Ние скачахме. Скрита работа на предметите. Греди, разцепени от съкровището. При всяко пукане ние преглеждахме гредите. Всичко бе шушулка, готова да пусне семето си. Стара кора на нещата, под която се намираще — ние не се съмнявахме в това — друго нещо. Дори тая звезда, тоя малък твърд диамант. Някой ден ще тръгнем към Север или към Юг, или в самите нас, за да я търсим. Бягство.

Звездата, носителка на сън, ясна като някакъв знак, се завърташе около плочата, която я скриваше. И ние слизахме в нашата стая, отнасяйки за дългото пътешествие на полусъня опознаването на един свят, дете загадъчният камък потъва безкрай във водата подобно на ония лъчи в пространството, които плуват хиляди години, за да стигнат до нас; дете къщата, която пращи от вятъра, е застрашена като кораб, дете нещата се разпукват едно по едно под тъмния натиск на съкровището.

— Седни тук. Мислех, че си претърпял повреда и си слязъл. Пий. Мислех, че си кацнал и щях да тръгна да те търся. Самолетът е вече на пистата, виж. Племето аит-туеа нападна изаргините. Мислех, че си попаднал в тая бъркотия, уплаших се. Пий. Какво искаш да ядеш?

— Остави ме да вървя.

— Имаш пет минути. Погледни ме. Какво се случи с Женевиев?
Защо се усмихваш?

— О, нищо. Преди малко в кабината си спомних една стара песен. Изведнъж се почувствувах толкова млад...

— А Женевиев?

— Не зная вече. Остави ме да тръгна.

— Жак... отговори ми... Видя ли я пак?

— Да... — Той се колебаеше. — Слизайки към Тулуза, заобиколих малко, за да я видя пак...

И Жак Бернис ми разказа преживяването си.

IV

То не беше малка провинциална гара, а една скрита врата. Обърнатата привидно към полето. Под погледа на един кротък контрольор тръгваше се по един бял, незагадъчен път, край един поток и шипкови храсти. Началникът на гарата наглеждаше розите си, един от станционните работници си даваше вид, че тика празна количка. Така преоблечени дебнеха трима пазачи на един потаен свят.

Контрольорът потупваше билета:

— Вие пътувате от Париж за Тулуза, защо слизате?

— Ще продължа със следния влак.

Контрольорът го гледаше. Той се колебаеше да му предаде — не пътя, не потока, не шипковите храсти, но онова царство, в което още от Мерлен^[1] можеш да се промъкнеш под привидните неща. Навярно бе открил най-сетне у Бернис трите необходими, още от Орфей, добродетели за подобни пътешествия: смелост, младост, любов...

— Минете — рече той.

Бързите влакове не спираха на тая гара, която беше измамна гара, подобна на ония малки потайни барове с фалшиви келнери, фалшиви музиканти, с фалшив барман. Още в пътническия влак Бернис почувствува, че животът му става по-бавен, променя смисъла си. Сега в тая бричка, до селянина, той още повече се отдалечаваше от нас. Потъваше в загадката. Селянинът от трийсетгодишната си възраст носеше вече всичките си бръчки и не можеше повече да остарява. Той посочваше някоя нива:

— Това расте бързо!

Какво невидимо за нас бързана бе тоя път на живота към слънцето.

Когато селянинът, посочвайки един зид, рече:

— Дядото на дядо ми го е построил.

Бернис откри колко по-далечни, по-засуетени, по-жалки сме ние.

Той засягаше вече един вечен зид, едно вечно дърво: усети, че пристига.

— Ето имението. Да ви чакам ли?

Царството на спяща под водата легенда — тук Бернис ще изживее сто години само в един час.

Същата вечер бричката, пътническият, бързият влак ще му позволят това ловко бягство, което ни връща от времето на Орфей, от времето на спящата красавица към света. Той ще изглежда пътник като другите, тръгнал към Тулуза, опрял бледото си лице о стъклото на прозореца. Но той ще носи в глъбината на сърцето си един спомен, който не може да се разкаже — „лунен цвят“, „цвят на времето“.

Странно посещение: никакъв глас не прокълтява, никаква изненада. Пътят придаваше един матов звук. Както някога, той прескочи плета, по алеите растеше трева... ах, разликата бе само тая. Къщата между дърветата му се стори бяла, но като насън, на непреодолимо разстояние. В мига, когато щеше да стигне целта, нима това беше мираж? Изкачи се на площадката пред входа, постлана с широки камъни. Тя бе създадена със сигурни линии — необходима и удобна. „Тук нищо не е изкуствено...“ Преддверието беше тъмно: върху един стол — бяла шапка. Нейната ли? Какво мило безредие; не безредие на изоставеност, а умно безредие, което показва човешко присъствие. Тук още личат следите на движение. Стол, леко отместен, отдето са станали с ръка, опряна на масата: той видя жеста. Една отворена книга: кой ли я е оставил? Защо? Последната фраза звънтеше още може би в нечие съзнание.

Бернис се усмихна, като помисли за хилядите дребни работи, за хилядите дребни замисли на къщата. През целия ден тук кръстосваха все със същите грижи, подреждайки същото безредие. Тук драмите имаха толкова малко значение: стигаше да бъдеш пътник или чужденец, за да ги погледнеш с усмивка...

Все пак — мислеше той — вечерта наставаше тук, както другаде приключва цяла година, то биваше завършен цикъл. Следната заран... отново започваше животът. Отиваше се към вечерта. Тогава нямаше вече грижи: капациите с летвички на прозорците — затворени, книгите — наредени, преградката на камината — на мястото си. Тая заслужена почивка би могла да бъде вечна, тя изглеждаше вече вечна. А моите нощи не са дори кратък отдих...

Той седна, без да прави шум. Не смееше да покаже, че е тук: всичко изглеждаше толкова спокойно, толкова равно. От една внимателно спусната щора се промъкна слънчев лъч. „Процеп — помисли Бернис, — тук се остарява, без да съзнаваш...“

„Какво ще узная аз?...“ Стъпки в съседната стая омагьосаха къщата. Спокойни стъпки. Стъпки на монахиня, която реди цветята на олтара.

„Каква ли дребничка работа довършват? Моят живот е стегнат като драма. А тук — колко простор, колко въздух между отделните движения, между отделните мисли...“

Той се наведе от прозореца към полето. То се бе изпънало под слънцето на много левги бял път, по който трябва да препускаш, за да отидеш да се молиш, да отидеш на лов, за да занесеш едно писмо. В далечината бучеше вършачка — трябваше да се насилиш, за да я чуеш: така прекалено слабият глас на някой актьор потиска публиката.

Стъпките отново се чува: „Нареждат дребните украшения, те постепенно са отрупали витрините. Всяко столетие, отивайки си, оставя след себе си тия черупки...“

Говореха. Бернис се вслуша.

— Мислиш ли, че тя ще изкара седмицата? Лекарят...

Стъпките се отдалечиха. Смаян, той не се обади. Кой умира? Сърцето му се сви. Той призова на помощ всички доказателства за живот — бялата шапка, отворената книга...

Гласовете отново се чува. Бяха гласове, изпълнени с обич, но много спокойни. Знаеха, че смъртта се е настанила под покрива, приемаха я като близка, без да извърщат лице. Тук нямаше нищо декламаторско. „Колко просто е всичко — помисли Бернис, — да живееш, да редиш дребните украшения, да умреш...“

— Набра ли цветя за гостната?

— Да.

Говореха ниско, с приглушен, но равен тон. Говореха за хиляда дребни неща и близката смърт просто ги обагреше в сивота. Чу се смях и угасна от само себе си. Смях без дълбок корен, но който не премахваше някакво театрално благородство.

— Не се качвай — каза гласът, — тя спи.

Бернис беше точно в сърцето на скръбта, в една интимност, която бе откраднал. Достраша го да не го открият. Когато скръбта трябва да се изрази пред чужд човек, тя става не толкова смирена. Викат му: „Вие, който сте я познавали, обичали...“ Той издига умиращата в цялата ѝ прелест — и това е непоносимо.

Но той все пак имаше право на тая интимност „... защото аз я обичах“.

Нему бе необходимо отново да я види. Качи се крадешком по стълбата и отвори вратата на спалнята. Цялото лято бе събрано вътре. Стените бяха светли, а леглото бяло. Отвореният прозорец се изпълваше със светлина. Часовникът на далечна камбанария, кротък и бавен, даваше верния ритъм на сърцето, сърце без треска — каквото трябва да имаме. Тя спеше. Какъв велелепен сън в разгара на лятото!

„Тя ще умре...“ Той тръгна по излъскания, светнал паркет. Той не проумяваше своето собствено спокойствие. Но тя простена и Бернис не посмя да се приближи повече.

Той долавяше някаква безпределна духовна същина: душата на болните се разстила и изпълва стаята и стаята е като рана. Не смееш да бутнеш дори една мебел, не смееш да ходиш.

Никакъв шум. Само мухите бръмчат. Някакъв далечен зов прозвучава като загадка. В стаята нахлу свеж мек вятър. „Вечерта дойде“ — помисли Бернис. Той мислеше за капациите на прозорците, които щяха да затворят, за светлината на лампата. Скоро нощта щеше да обсеби болната, така както трябва да се премине един етап. Тогава забулената лампа привлича като мираж и нещата, сенките на които не се движат и които гледаш дванайсет часа под същия ъгъл, в края на краищата се отпечатват в мозъка и тежат като непоносимо бреме.

— Кой е? — рече тя.

Бернис приближи. Нежност и жалост спряха на устните му. Той се наведе. Да ѝ помогне. Да я прегърне. Да бъде нейна сила.

— Жак... — Тя го гледаше втренчено. — Жак... От дълбините на мисълта си тя го теглеше към себе си. Тя не търсеше рамото му, за да се облегне, но ровеше спомените си. Като корабкрушенец, който се вдига, тя се вкопчи за ръкава му, но не за да улови нечие присъствие, някаква опора, а за да хване един образ... Тя гледаше...

И ето че постепенно той ѝ се струва чужд. Тя не познава тая бръчка, тоя поглед. Стиска пръстите му, за да го позове: той не може с

нищо да ѝ помогне. Той не е приятелят, който тя носи в себе си. Уморена вече от това присъствие, тя го отблъсва и обръща глава.

Той е на непреодолимо разстояние.

Той се измъкна безшумно, мина отново през преддверието. Връщаше се от едно безкрайно пътешествие, от едно смътно пътешествие, за което не си спомняше добре. Страдаше ли? Беше ли тъжен? Той се спря. Вечерта се вмъкваше, както морето в трюм, който се пълни с вода, дребните украшения щяха да изчезнат. С чело на прозореца, той видя, че сенките на липите се удължават, сливат и изпълват моравата с мрак. Някакво далечно село светна: шапа светлини, които тя би могла да държи в ръцете си. Нямаше вече разстояния: той би могъл да пипне с пръст хълма. В къщата гласовете бяха млъкнали; бяха довършили подреждането. Той не помръдваше. Спомняше си подобни вечери. Вдигаш се, тежък като водолаз. Гладкото лице на жената се затваря и изведнъж те обзема страх от бъдещето, от смъртта.

Той излезе. Обърна се с острото желание да бъде изненадан, да бъде повикан: сърцето му би се стопило от тъга и от радост. Но — нищо. Нищо не го задържаше. Той минаваше между дървесата, без да се възпира. Прескочи плета. Пътят беше тежък. Свършено бе. Той нямаше да се върне никога вече.

[1] Вълшебникът Мерлен, гадател, легендарен герой от френския народен епос. — Б.пр ↑

V

И преди да тръгне, Бернис ми разказа накратко цялото си преживяване:

— Опитах се, виждаш ли, да отведа Женевиев в един мой свят. Всичко, което ѝ показвах, ставаше безцветно, сиво. Първата нощ — неизразимо тежка: ние не можахме да я преодолеем. Трябваше да ѝ възвърна къщата, живота ѝ, душата ѝ. Една след друга всичките тополи по пътя. С приближаването ни до Париж намаляваше и плътността между света и нас. Сякаш аз бях поискал да я отведа под морето. По-късно, когато поисках пак да бъда с нея, можех да се приближа до нея, да я досегна: между нас нямаше пространство. Имаше нещо повече. Не мога да ти кажа какво: хиляда години. Толкова си далеч от един друг живот. Тя беше вкопчена в своите бели покривки, в своето лято, в онова, което бе за нея очевидно — и аз не можах да я отвлека. Остави ме да тръгна.

Къде ще търсиш ти сега съкровището, индийски плувецо, който достягаш бисерите, но не можеш да ги извадиш на повърхността? В тая пустиня, по която аз вървя, аз — който съм задържан като олово към земята, не бих могъл нищо да открия в нея. Но за тебе, вълшебнико, тя е само пясъчно було, само привидност...

— Жак, време е.

VI

Сега, вцепенен, той мечтае. От такава голяма височина почвата изглежда неподвижна. Жълтопясъчната Сахара се врязва в едно синьо море, подобно на безкраен тротоар. Сръчен работник, Бернис връща тоя бряг, който се отклонява надясно, в правата линия на мотора, и се плъзга напреко. При всеки завой на Африка той навежда леко самолета. Още две хиляди километра до Дакар.

Пред него — ярката белота на тая непокорена територия. Понякога гола скала. Тук-там вятърът е навял пясъка на правилни дюни. Неподвижният въздух е обгърнал самолета като в черупка. Никакво клатене нито отпред — назад, нито встрани и при такава височина — никакво движение на пейзажа. Стиснат от вятъра, самолетът се държи здраво. Порт-Етиен, първата спирка, е вписана не в пространството, а във времето и Бернис поглежда часовника си. Още шест часа неподвижност и мълчание, след това излизаш от самолета като от какавида. И светът е нов.

Бернис гледа часовника, чрез който се извършва такова чудо. Сетне — неподвижния оборотоброяч. Ако стрелката се измести от своята цифра, ако спирането на мотора хвърли човека на пясъка, времето и разстоянията ще добият нов смисъл, какъвто той дори не си представя. Той пътува в едно четвърто измерение.

Но знае тия задушвания. Всички сме ги изпитвали. Толкова картини се нижеха пред очите ни, но ние сме пленници само на една, която има истинската тежест на своите дюни, на своето слънце, на своето мълчание. Един свят се сгромолясва върху ни. Ние сме слаби, въоръжени с жестове, които, щом падне нощта, най-много ще накарат газелите да избягат. Въоръжени с гласове, които не ще се чуват дори на триста метра и няма да стигнат до хора. Ние всички сме падали някой ден на тая непозната планета.

Тук времето биваше премного за ритъма на нашия живот. В Казабланка го смятахме на часове поради нашите срещи: всяка от тях променяше сърцето ни. В самолет всеки половин час сменяхме климата — сменяхме плътта си. Тук смятахме на седмици.

Другарите ни измъкваха оттук. И ако бивахме без сили, качваха ни в кабинката: железните ръце на другарите ни измъкваха въвн от тоя свят — в техния свят.

Пазейки равновесие сред толкова неизвестности, Бернис мисли, че познава недостатъчно себе си. Какво биха предизвикали у него жаждата, изоставянето или жестокостта на мавърските племена? И спирката Порт-Етиен, внезапно отложена за повече от месец? Той мисли още:

„Нямам нужда от никаква смелост. Всичко остава отвлечено. Когато някой млад пилот се решава да прави лупинги, той хвърля над главата си не тежки препятствия, най-малкото от които би го премазало, дори те да са близки, но дървета и стени, които се изплъзват, както в сънищата.“

Смелост ли, Бернис?

Ала тъй като моторът трепна, оня, непознатият, който можеше да се появи внезапно, ще заеме мястото му въпреки неговата воля.

Тоя нос, тоя залив стигнаха най-сетне след един час до неутрални, безоръжни земи, които перката победи. Но всяка точка от почвата напред носи своята тайнствена заплаха.

Още хиляда километра: трябва да дърпаш към себе си тая безпределна покривка.

От Порт-Етиен за Кап Жюби: пощенският пристигна 16:30.

От Порт-Етиен за Сен-Луи: пощенският отлетя (16:45).

От Сен-Луи за Дакар: пощенският напусна Порт-Етиен 16:45, ще наредим да продължи през нощта.

Източен вятър. Той духа от вътрешността на Сахара и пясъкът се издига на жълти вихрушки. От хоризонта се е откъснало към зората едно гъвкаво и бледо слънце, изкривено от топлата мъгла. Бледо сапунено мехурче. Но възлизайки към зенита, като постепенно се смалява и се оформява, то е станало тая горяща стрела, това шило, което гори в тила ви.

Източен вятър. Отлиташ от Порт-Етиен в спокойна, почти свежа атмосфера, но на сто метра височина срещаш тая бликнала лава. И веднага:

Температура на маслото: 120.

Температура на водата: 110.

Трябва да се вдигнеш на две хиляди, на три хиляди метра — очевидно! Да се надвие тая пясъчна буря — очевидно! Но няма да изминат и пет минути от кабрирането на самолета и ще настъпи самозапалване и задиране на сушата. Лесно е да се каже след това — качвай се. Самолетът навлиза дълбоко в тоя безпружинен въздух, самолетът се затлачва.

Източен вятър. Сляп си. Слънцето е обвито в тия жълти спирали. От време на време неговият блед лик изплува и гори. Земята се съзира само отвесно — и то как! Да кабрирам ли? Или да пикирам! Или да се наклонявам? Я да те видя! Летиш най-много на сто метра височина. Поврага! Ще опитам по-ниско.

Почти над самата земя — течение от северен вятър. Така е добре. Отпускаш едната си ръка извън кабинката. Така в бързоплувна лодка бъркаш с пръст свежата вода, за да я направиш не толкова хладна.

Температура на маслото: 110.

Температура на водата: 95.

Свежо като река ли? Това е само сравнение. Самолетът като че ли танцува, всяка гънка на земята изпраща по една плесница. Досадно е да не виждаш нищо.

Но при нос Тимерис източният вятър стига до самата земя. Никъде вече няма заслон. Мирис на изгорен каучук. Ма гнета ли? Или връзките? Стрелката на оборотоброяча се колебае, намалява десет оборота. „Тогава, ако се вмесиш, ти...“

Температура на водата: 115.

Невъзможно е да се дигнеш дори десет метра. Бърз поглед към дюната, която иде като трамплин. Бърз поглед към манометрите. Хоп! Перката на самолета отвява пясъка на дюната. Пилотираш, опрял корема о кормилото — не за дълго. Носиш самолета в ръцете си, пазейки равновесие, както се носи препълнена чаша.

Десет метра под колелата Мавритания влече бързо своите пясъци, своите солници, своите плажове — поток от баластра.

1520 оборота.

Първото преминаване със спрян двигател удря пилота като юмрук. На двайсет километра има френски пост: единственият. Трябва да се стигне дотам.

Температура на водата: 120.

Дюни, скали, солници са погълнати. Всичко минава като през валц. Ха сега де! Очертанията се разширяват, разтварят, затварят. Току под колелата — разгром. Там ония черни скали на групи, които идат сякаш бавно, изведнъж се струпват, пощръкляват. Ще паднеш отгоре им, ще ги разпръснеш.

1430 оборота.

„Ако си строша мутрата...“ Една ламарина, която достига с пръст, го опарва. Радиаторът пуска пара на пресекулки. Самолетът, претоварена лодка — тежи.

1400 оборота.

Последните хвърлени набързо пясъци — на двайсет сантиметра от колелата. Бързо изсипвани лопати пясък. Лопати злато. Една прескочена дюна открива поста. А! Бернис прекъсва контактите.

Беше вече време.

Поривът на пейзажа се забавя и угасва. Тоя свят, превърнат на прах, отново се създава.

Едно малко френско укрепление в Сахара. Един стар сержант посрещна Бернис, смеейки се от радост, че вижда брат. Двайсет сенегалци вземат „за почест“: един бял е най-малкото сержант; ако е млад — поручик.

— Добър ден, сержант!

— Ах, елате у мене, толкова съм щастлив. Аз съм от Тунис!...

Детинството, спомените, душата си — всичко това той дава наведнъж на Бернис.

Масичка, забодени на стената снимки.

— Да, това са снимки на роднини. Аз още не познавам всички, но идната година ще отида в Тунис. Там ли? Тя е любимата на мой другар. Аз я виждах постоянно на неговата маса. Той винаги разправяше за нея. Когато умря, взех снимката и продължих — аз нямах любима.

— Жаден съм, сержант.

— О, пийте! Драго ми е да ви почерпя с вино. Бях го свършил за капитана. Той мина оттук преди пет месеца. След това аз, разбира се,

си мислех лоши неща. Писах да ме сменят: много ме беше срам.

Какво правя ли? Всяка нощ пиша писма — аз не спя, имам свещи. Но когато всеки шест месеца пристига пощата с писма за мене, отговорите ми са вече стари — и аз почвам отново.

Бернис се качва върху терасата на укреплението да пуши заедно със стария сержант. Под лунния зрак колко е празна пустинята! Какво пазят от този пост? Несъмнено звездите. Несъмнено луната...

— Вие ли сте сержантът на звездите?

— Не ми отказвайте, запушете, аз имам тютюн. Бях го свършил за капитана.

Бернис узна всичко за поручика, за капитана. Той би могъл да повтори кой е техният единствен недостатък, коя е тяхната едничка добродетел: единият играел на карти, другият бил премного добър. Той узна също, че последното посещение на един млад поручик на един стар сержант, изгубен сред пясъците, е почти любовен спомен.

— Той ми разправя за звездите...

— Да — рече Бернис, — той ви ги е оставил на съхранение.

А сега той на свой ред ги обясняваше. И сержантът, като научаваше разстоянията, мислеше и за Тунис, който е далеч. Като научи за Полярната звезда, той се кълнеше, че ще я познае по лицето стига само да се държи малко вдясно от нея. Мислеше за Тунис, който е толкова близо.

„И ние падаме към тия тук с шеметна скорост...“ И сержантът бързаше да се задържи за стената:

— Та вие знаете всичко!

— Не, сержант. Аз имах един сержант, който дори ми казваше: „Не се ли срамувате вие, от почтено семейство, толкова учен, толкова добре възпитан, да правите толкова лоши завои със самолета?“

— Ех! Не се срамувайте, то е толкова мъчно... Утешаваха го.

— Сержант, сержант! Твоят фенер за нощната проверка...

Той посочи луната.

— Знаеш ли, сержант, тая песен:

Вали, вали, овчарко...

Той затананика напева.

— О, да, зная я, тя е песен от Тунис...

— Кажи ми, сержант, как беше по-нататък? Трябва да си я припомня.

— Чакайте да се сетя:

*Овчиците си бели
в колибата прибирай...*

— Сержант, сержант, сега си спомних:

*Я чуй как под листата
шуми дъжда поройно
и бурята се кани...*

— Ах, колко е вярно това! — рече сержантът.

Те разбираха същите неща...

— Съмва се, сержант, хайде да работим. Подай ми ключа за свещите.

— Ах, разбира се.

— Натисни тук с щипците.

— Ах! Заповядайте... аз ще правя всичко.

— Нали виждаш, сержант, това беше дребна работа, аз ще си тръгвам.

Сержантът съзерцава един млад бог, дошъл от неизвестността, за да отлети.

... Дошъл да му припомни една песен, Тунис и него самия. От кой рай отвъд пясъците слизат безшумно тия хубави вестители?

— Сбогом, сержант!

— Сбогом...

Сержантът мърдаше устни, без да можеше сам да се разбере. Сержантът не би съумял да каже, че е запазил в сърцето си любов за шест месеца.

VII

От Сен-Луи в Сенегал за Порт-Етиен: Пощенският не пристигна Сен-Луи. Точка. Съобщете ни незабавно какво има.

От Порт-Етиен за Сен-Луи: От отлитането вчера 16:45. не знаем нищо. Точка. Ще започнем веднага търсения.

От Сен-Луи в Сенегал за Порт-Етиен: Самолет 632 напуска Сен-Луи 7:25. Точка. Спрете вашето заминаване до неговото пристигане Порт-Етиен.

От Порт-Етиен за Сен-Луи: Самолет 632 пристигна благополучно 13:40. Точка. Пилотът съобщава, че не е видял нищо въпреки достатъчната видимост. Точка. Пилотът смята, че ако пощенският е по нормалния път, би го намерил. Точка. Необходим е трети пилот за издирвания, разпределени в дълбочина.

От Сен-Луи за Порт-Етиен: Съгласни. Даваме заповеди.

От Сен-Луи за Жюби: Няма новини за самолета Франция—Америка. Точка. Слезте незабавно в Порт-Етиен.

Жюби.

Един механик иде отново при мене.

— Ще ви сложа водата в предния ляв сандък, продуктите в десния сандък, отзад — запасно колело и подвижната аптечка. Само за десет минути. Добре ли е?

— Добре. Бележник. Нарездания:

„През моето отсъствие да се приготвят дневните отчети. На маврите да се плати в понеделник. Празните бидони да се натоварят на платноходката.“

И се облакътявам на прозореца. Платноходката, която ни снабдява веднъж месечно с вода за пиене, се полюлява лека сред морето. Тя е прелестна. Тя облича с лек трепетен живот, с чисто свежо бельо цялата моя пустиня. Аз съм Ной, посетен в ковчега от гълъба.

Самолетът е готов.

От Жюби за Порт-Етиен: Самолет 236 напусна Жюби
14:20 за Порт-Етиен.

Пътят на керваните е белязан с кости, нашият — с няколко самолета: „Още един час до самолета на Божадор...“ Ограбени от маврите скелети. Пътеуказатели.

Хиляда километра пясък, след това Порт-Етиен: четири сгради в пустинята.

— Ние те чакаме. Тръгваме отново, за да използваме Деня. Един над брега, друг на двайсет километра, друг на петдесет. Поради нощта ще се приземим при малкото укрепление: ти сменяш ли апарата?

— Да. Супапът е задрал. Прехвърляне на друг самолет. Тръгване.

Нищо. То беше само една тъмна скала. Продължавам да претърсвам най-внимателно пустинята. Всяка черна точка е измама, която ме измъчва. Но пясъкът търкаля към мене само тъмна скала.

Вече не виждам другарите си. Те са се настанили някъде в небето всеки в определеното за него пространство. Търпение на ястреби. Не виждам вече морето. Увиснал над бяла жарава, не виждам вече нищо живо. Сърцето ми забива: оная останка там в далечината...

Тъмна скала.

Моторът ми: бучене на течаща река. Тая течаща река ме обвива и изтощава.

Често, Бернис, аз те виждах приведен над твоята необяснима надежда. Аз не мога да изразя това. Спомням си думите на Ницше, които ти обичаше:

„Моето лято горещо, кратко, тъжно и блажено.“

Очите ми са уморени от толкова търсене. Черни точки танцуват. Не знам вече къде отивам.

— Та така, сержант, ти, значи, го видя?

— Той отлетя призори...

Сядаме в подножието на укреплението. Сенегалците се смеят, сержантът мечтае: дрезгавина — светла, но безполезна.

Единият от нас се решава:

— Ако самолетът е разрушен... знаеш ли... почти не можем го намери.

— Очевидно.

Единият от нас става, прави няколко стъпки:

— Лошо. Една цигара?

Влизаме в нощта: животни, хора и неща.

Влизаме в нощта под бордовата светлина на една цигара и светът приема истинските си размери. Керваните остаряват, докато стигнат Порт-Етиен. Сен-Луи в Сенегал е на границата на мечтата. До преди малко тая пустиня бе само пясък без загадка. Градовете, които бяха на три крачки, се предлагаха и сержантът, въоръжен за търпението, мълчанието и самотията, чувствуваше, че подобна добродетел е напразна. Но една хиена вика и пясъкът оживява, един призив създава отново загадката, нещо се ражда, бяга, почва наново...

Но звездите отмерват за нас истинските разстояния. Спокойния живот, вярната обич, приятелката, която мислим, че скъпим — тях Полярната звезда отново ги сочи...

Но Южният кръст сочи едно съкровище.

Към три часа през нощта нашите вълнени завивки изтъняват, стават прозрачни: това е магия на луната. Събуждам се замръзнал. Качвам се на терасата на укреплението, за да пуша. Цигара... Цигара. Така ще дочакам зората.

Тоя малък пост в лунната светлина — пристанище в спокойни води. За летците звездите се бяха вече появили. Компасите на нашите три самолета сочеха мъдро към север. И все пак...

Последната ти действителна стъпка — тук ли я направи ти? Тук свършва осезаемият свят; това малко укрепление е дебаркадер. Отворен праг към лунната светлина, дето нищо не е съвсем истинско.

Нощта е чудесна. Къде си ти, Жак Бернис?

Може би тук, може би там? Какво леко присъствие! Наоколо ми Сахара, толкова малко натоварена, която едва приема тук — там някой

скок на антилопа и която едва понася, в най-тежката си гънка, едно леко дете.

Сержантът дойде при мене.

— Добър вечер, господине.

— Добър вечер, сержант.

Той слуша. Нищо. Мълчание, Бернис, родено от твоето мълчание.

— Цигара? Да.

Сержантът хапе цигарата си.

— Сержант, утре аз ще намеря другаря си: де мислиш, че е той?

Уверен в себе си, сержантът ми посочва целия хоризонт...

Едно изгубено дете изпълва пустинята.

Бернис, един ден ти ми призна: „Обичах живот, който не разбирах много добре, живот, който не е съвсем верен. Аз не знам много добре дори от какво имам нужда: то беше един лек внезапен глад...“

Бернис, един ден ти ми призна: „Онова, което отгатвах, се таеше зад всяко нещо. Струваше ми се, че с едно усилие щях да го разбера, да го узная най-сетне и да го отнеса. И си отивам смутен от това духовно приятелско присъствие, което никога не можах да измъкна наяве.“

Струва ми се, че един кораб се преобръща. Струва ми се, че едно дете се успокоява. Струва ми се, че тоя трепет на платна, на мечти и на надежди навлиза в морето.

Зората, гърлени викове на маврите. Камилите им седят на земята, капнали от умора. Отред от триста пушки слязъл тайно от север, изскочил на изток и избил един керван.

Дали да търсим към отреда?

— Хайде тогава ветрилообразно, съгласни ли сте? Средният ще навлиза право на изток...

Буря: от петдесет метра височина нагоре тоя вятър ни изсушава като прахосмукачка.

Другарю мой.

Значи, тук беше съкровището — колко много си го търсил!

Върху тая дюна, с широко разтворени ръце и лице към тоя тъмносин залив и с лице към звездните селища, тая нощ ти тежеше толкова малко...

Когато слизаше на юг, всички тежки връзки бяха развързани и ти, Бернис, бе вече чужд на земята, защото имаше само един приятел — една есенна паяжинка, която едва те задържаше.

През оная нощ ти тежеше още по-малко. Шемет те обзе. В най-отвесната звезда блесна съкровището, о, беглецо!

Есенната паяжина на моето приятелство едва те държеше: несигурен пастир, аз навярно съм заспал.

От Сен-Луи в Сенегал за Тулуза: пощенският Франция—Америка намерен източно от Тимерис. Точка. Наблизо неприятелски отред. Точка. Пилотът убит, самолетът разрушен, пощата непокътната. Точка. Продължава за Дакар.

VIII

От Дакар за Тулуза: пощата пристигна благополучно
Дакар. Точка.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.